

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Pedagogická fakulta
Ústav speciálněpedagogických studií

Martina Wasserbauerová

III. ročník - prezenční studium

Obor: Speciální pedagogika - komunikační techniky

Životní potřeby azylantů žijících v České republice

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila jsem veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc 16.6.2010

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Miluši Hutyrové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce a za poskytnutí cenných rad a připomínek.

OBSAH

ÚVOD

1	DEFINICE MIGRACE.....	8
2	HISTORICKÝ VÝVOJ MIGRACE NA ÚZEMÍ DNEŠNÍ ČR.....	10
2.1	VÝVOJ MIGRACE VE 20. STOLETÍ	10
2.2	VÝVOJ PO ROCE 1989	11
3	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	13
3.1	AZYL	13
3.2	AZYLANT	13
3.3	AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ.....	13
3.4	PŘIJÍMACÍ STŘEDISKO	13
3.5	POBYTOVÉ STŘEDISKO.....	14
3.6	INTEGRAČNÍ STŘEDISKO (IAS)	15
3.7	ZAŘÍZENÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ CIZINCŮ (ZZC).....	15
3.8	AZYLOVÉ ŘÍZENÍ	16
3.9	DŮVODY PRO UDĚLENÍ AZYLU	17
3.10	DOBROVOLNÁ REPATRIACE.....	18
3.11	DOPLŇKOVÁ OCHRANA.....	18
3.12	EMIGRACE	18
3.13	MEZINÁRODNÍ OCHRANA.....	18
3.14	UPRCHLÍK	19
3.15	ŽADATEL O UDĚLENÍ MEZINÁRODNÍ OCHRANY	19
3.15.1	<i>Počty žádostí o mezinárodní ochranu.....</i>	<i>20</i>
4	SPECIFIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE S MIGRANTY	22
5	POTŘEBY MIGRANTŮ.....	24
5.1	KLASIFIKACE POTŘEB	25
5.2	PSYCHOLOGICKÁ PROBLEMATIKA ADAPTACE UPRCHLÍKŮ	28
5.2.1	<i>Psychické změny.....</i>	<i>28</i>
5.2.2	<i>Citové prožívání.....</i>	<i>28</i>
5.2.3	<i>Interpretace situace a způsob uvažování.....</i>	<i>28</i>
5.2.4	<i>Neuspokojování potřeb.....</i>	<i>29</i>
5.2.5	<i>Ztráta sociálních vztahů</i>	<i>29</i>
5.2.6	<i>Motivace ke změně</i>	<i>29</i>
5.2.7	<i>Sociální opora v situaci uprchlíka.....</i>	<i>30</i>
6	PSYCHICKÉ POTÍŽE A PORUCHY VYVOLANÉ ZÁTĚŽÍ EMIGRACE	31

7	TECHNIKA ROZHOVORU.....	33
7.1	METODY A CÍLE VÝZKUMU	33
8	ZPRACOVÁNÍ ROZHOVORŮ.....	35
8.1	ROZHOVOR PRVNÍ.....	36
8.2	ROZHOVOR DRUHÝ	39
8.3	ROZHOVOR TŘETÍ	41
8.4	ROZHOVOR ČTVRTÝ.....	44
8.5	ROZHOVOR PÁTÝ.....	46
9	ANALÝZA VÝSLEDKŮ A JEJICH INTERPRETACE.....	48
10	ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	50

ZÁVĚR

SEZNAM LITERATURY

SEZNAM PŘÍLOH

ANOTACE

Teoretická část

Úvod

Problematika migrace a uprchlictví se stala pro Českou republiku aktuální až po roce 1989. Dříve nebyla Česká republika uprchlíky příliš vyhledávanou zemí (z politických, historických a ekonomických důvodů), byla spíše zemí tranzitní. Tato situace se však začíná postupně měnit a Česká republika se ze země tranzitní stává zemí cílovou.

Problematikou uprchlíků se v České republice z hlediska státní správy zabývá Ministerstvo vnitra. Odbor azylové a migrační politiky je úsekem, které zřídilo Ministerstvo vnitra a tento odbor zodpovídá za výkon úkolů v oblasti azylu, uprchlictví, koncepce imigrační politiky, v otázkách vstupu a pobytu cizinců, integrace cizinců a schengenské spolupráce.

Vedle státních orgánů zahájila kolem roku 1990 a později svoji činnost i řada nevládních organizací. Tyto organizace se zabývají především sociálně-právním poradenstvím, vzdělávací a osvětovou činností a volnočasovými aktivitami.

Téma migrace, azylu je mi blízké především proto, že jsem 3 roky v neziskové organizaci zabývající se migranty pracovala. Pracovala jsem se žadateli o mezinárodní ochranu bydlících v pobytových střediscích (v Havířově, Zbýšově u Brna, Zastávce), s azylanty z Integrovaných azylových středisek a tato problematika se mi stala velice blízkou. Je neuvěřitelné, jak dokáží být někteří jedinci či rodiny stateční, jak zanechají celou minulost za sebou, často opustí své blízké, hmotný majetek a odcházejí s rodinou vstříc neznámé budoucnosti a to proto, že ve své zemi již nadále nemohou bezpečně žít.

Jsem přesvědčena o tom, že téměř nikdo z těch, kteří takovou zkušenost sami nemají, nemohou zcela pochopit rozsah především psychických škod, které tato zkušenost přináší.

Totální změna prostředí ovlivní nejen dospělého jedince, ale také děti a vztahy v celé rodině. Nikdo z nás asi nepochopí jaké to je přijít do zcela cizí země, kde nikomu nerozumíte, kde jste poprvé, nikoho neznáte, nevíte co bude, kde budete bydlet, jestli vy nebo vaše děti budete mít kde spát a co jíst. Je pravděpodobné, že i vaše potřeby se změní. Že pro vás nebude najednou tak důležité jestli vlastníte nejnovější a nejlepší mobilní telefon či televizi, ale zda máte každý den co jíst, zda máte kde trvale bydlet

a chcete jistotu toho, že do země ze které jste utekli už se nebudete muset natrvalo nikdy vrátit.

Při útěku ze země původu a při podávání žádosti o azyl v některé ze zemí světa pozná migrant spoustu úředníků, sociálních pracovníků. Jejich úkolem by mělo být snížení strachu a obav migranta z jeho budoucnosti, neznámého a nových zkušeností. Práce s migranty je ovšem velice specifická a vyžaduje od pracovníka specifické dovednosti týkající se zvýšené psychické odolnosti, jazykového vybavení, základních znalostí z psychologie, znalosti sociálního systému dané země, empatie, azylového zákona, apod.

Problematika uprchlictví byla již mnohokrát popisována v odborné literatuře. Často je však pozornost věnována především otázkám právním, politologickým či demografickým. Méně často můžeme najít prameny, jenž se uprchlictví věnují z hlediska sociální práce. Je nutné, aby se z teoretického zkoumání nevytratil jednotlivec. Jednotlivec jako ta osoba, která je mnohdy traumatizována otřesnými zážitky, je vykořeněna ze svého přirozeného prostředí a která potřebuje pomoc hostitelské země a její společnosti. Jsou to právě sociální pracovníci, kteří by měli být pověřeni pomocí při integraci a adaptaci migrantů.

Tato bakalářská práce by měla laické veřejnosti poskytnout možnost nahlédnout do složitosti azylového řízení, do specifik sociální práce a hlavně do specifických potřeb azylantů. Ve své práci se tedy budu zabývat pouze osobami, které již azyl získaly. Ráda bych zjistila proč se stává, že tyto osoby někdy stagnují ve své aktivitě, čeho by rádi dosáhli, jaké jsou jejich aktuální potřeby, zda se změnily od těch, které měli dříve, jak se jim v ČR žije a líbí a co by si přáli do budoucna.

Byla bych ráda, kdyby má práce přispěla k tomu, že lidé pochopí složitou situaci uprchlíků. Budu se soustředit především na „úlevné“ období po získání azylu, kdy jedinec získává relativní jistotu do budoucna. Kdy ví, že se nebude muset do země původu vracet a že on i jeho rodina získali to, co mnozí migranti získat nedokázali.

V teoretické části shrnu nejprve základní pojmy z azylového zákona, historie azylové politiky, nastíním specifika práce s migranty a budu se také zabývat potřebami jedince.

V praktické části poté shrnu výsledky výzkumu potřeb azylantů žijících v integračních azylových střediscích.

1 Definice migrace

Pojem migrace je v současnosti velmi frekventovaným pojmem a pro jeho výklad existuje mnoho definic. Migraci lze definovat jako časově ohraničený proces přesunu lidí z místa na místo, z jedné země do druhé. Existuje několik druhů migrace. Můžeme se setkat s migrací dobrovolnou, která bývá motivována osobními důvody, jakými je práce, studium nebo sloučení s rodinou. Rovněž existuje migrace nedobrovolná, která je většinou způsobena nepříznivými okolnostmi v zemi původu jako jsou např. válečné konflikty, přírodní katastrofy, pronásledování a jiné závažné důvody, které ohrožují život a svobodu jednotlivce. Důvody, které nutí uprchlíky, aby žádali o azyl v politicky a ekonomicky vyspělejších zemích Evropy, jsou velmi složité. Za obecné příčiny můžeme označit především nepříjemnou politickou situaci, neúnosné ekonomické podmínky, regionální válečné, občanské a etnické konflikty i živelné katastrofy.

Uprchlík je tedy osoba, která „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti...“¹ Masový pohyb uprchlíků charakterizuje svět na konci 20. století. Nikdy v historii nebylo nuceno opustit vlastní zemi a hledat útočiště v cizích zemích tolik lidí a v tolika částech planety jako nyní.

Jedním z důležitých dokumentů, které upravují problematiku uprchlictví je Deklarace lidských práv. Tento dokument je však velice obecný. Skutečným klíčovým dokladem mezinárodního práva se stala teprve Úmluva o právním postavení uprchlíků (jindy nazývaná jako „Ženevská konvence“) z roku 1951. Obecně však vychází z článku 14 Všeobecné deklarace lidských práv, uvádějícího, že „každý má právo vyhledat si v jiné zemi útočiště před pronásledováním a požívat tam azyl.“²

Demokratické země proto upravují toto právo svojí azylovou politikou v níž upřesňují, co je a co není dostatečným důvodem k udělení azylu. V případě uznání

¹ *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. [cit. 20. ledna 2006]. Dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>

² *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. [cit. 20. ledna 2006]. Dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>

důvodů žadatele o azyl - tj. udělením azylu, se jedinec stává součástí majoritní společnosti a disponuje všemi právy a povinnostmi jako kterýkoli jiný občan. Společnost, která řeší integrační proces, musí být na příliv nových azylantů připravena. Otázka integrace cizinců do majoritní společnosti je v současné době velice diskutovaná. Aby mohlo k integraci dojít, musí být na tento proces připraven jak imigrant tak majoritní společnost. Může se stát, že dojde k rozdílným představám o tomto procesu. Integraci cizinců do majoritní společnosti je tedy nutno chápat jako součást migrační a imigrační politiky každého státu.

Migrační politiku státu tvoří soubor opatření vlády a ostatních vládních a nestátních orgánů, směřující k účelné regulaci legální a nelegální migrace v souladu s jeho zájmy, kulturou, zahraniční politikou a humanitárními aspekty. Nástrojem zvládnutí uprchlického tlaku, jako součásti migrační politiky státu, jsou především opatření směřující k:

- odstraňování příčin uprchlictví v zemích jejich původu;
- zajištění potřebné integrace uznaných uprchlíků v podmínkách hostitelské země;
- podpoře perspektivní dobrovolné repatriace uprchlíků do země jejich původu v situaci, kdy jejich návrat bude možný, včetně zajištění důsledné nucené repatriace cizinců, kterým nebyl azyl udělen a jejich další pobyt na území hostitelské země není žádoucí.

2 Historický vývoj migrace na území dnešní ČR

2.1 Vývoj migrace ve 20. století

Migrace provází lidstvo po celou dobu jeho existence. Migrace obyvatelstva měla v minulosti nejrůznější příčiny. Lidé se stěhovali do oblastí s lepší půdou, v důsledku přírodních katastrof, z náboženských a politických důvodů. Přístup jednotlivých komunit k nově přichozím nebo k těm, kteří o příchod usilovali, měl v historii i dnes mnoho společného. Jednak se společnosti vždy snažily kontrolovat příliv cizinců, jednak se vždy usilovalo o to nepřijímat některé skupiny vůbec. Hlavně se jednalo o osoby chudé, nemocné a zločince.

Dvacáté století znamenalo v souvislosti s fenoménem migrace a uprchlictví významný milník, a to především proto, že během dvacátého století došlo k řadě válečných konfliktů, kvůli kterým muselo mnoho lidí opustit svoji rodnou zemi.

V roce 1951 byla přijata Úmluva o právním postavení uprchlíků (tzv. Ženevská úmluva). Ta říká, že uprchlíkem je osoba, která se nachází mimo svou vlast, a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních, z důvodu příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo zastávání určitých politických názorů. Ženevskou úmluvu o právním postavení uprchlíků podepsalo 131 států. Státy mají vlastní azylové zákony, které však všechny vycházejí z definice a principů Ženevské konvence.

V roce 1951 došlo ke zřízení Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR). V tomtéž roce přijalo valné shromáždění OSN Úmluvu o právním postavení uprchlíka, která revidovala a sjednocovala předchozí mezinárodní dohody o postavení uprchlíků a stanovila minimální standard zacházení s uprchlíky. O rok později, v roce 1952, byl založen Mezivládní výbor pro evropskou migraci, který byl pověřený poskytováním technických služeb k zabezpečení poválečné migrace.

Důležitým dokumentem je rovněž Protokol týkající se právního postavení uprchlíků (tzv. Newyorský protokol) z roku 1967. Tento dokument upravuje otázku uprchlictví v mezinárodním měřítku, a z jeho základu vychází veškerá problematika týkající se azylu a migrace.

Zatímco v členských zemích Evropského společenství se utvářela a sjednocovala azylová politika, tak na území dnešní ČR prakticky neexistovala azylová problematika. Hlavní příčinou byl vládnoucí komunistický režim. Z naší země spíše lidé emigrovali, než aby sem přicházeli. Tato situace se však prudce změnila po roce 1989, kdy se Česká republika stala demokratickým státem a musela se vypořádat s novým fenoménem migrace a přílivem uprchlíků. Od této doby se de facto začala formovat novodobá azylová politika v ČR.

Z našeho území lidé od poloviny 19. století až po 90. léta 20. století především emigrovali. Výjimku tvořily pouze dvě imigrační vlny, které následovaly po ukončení obou světových válek (v letech 1918 a 1945). Do roku 1989 nebyla zaznamenána žádná výrazná imigrace ze zahraničí. Nejčastější důvody k emigraci do jiných zemí byly politicky a hospodářsky motivované. Významné události dvacátého století jakými jsou okupace Československa fašistickým Německem v roce 1939, nástup komunistické moci v roce 1948 a okupace Československa v srpnu roku 1968 výrazně pozměnily charakter emigrace, která se v důsledku těchto událostí často měnila na politický exil. Proto se v mezidobí 1945-1989 prakticky nesetkáváme s imigrací na území Československa. S pádem komunistického režimu a demokratizací společnosti dochází po roce 1989 ke stále častějšímu jevu imigrace do naší země.³

Ve druhé polovině dvacátého století dochází v Evropě k užší spolupráci mezi státy Evropského společenství (ES) v oblasti azylu a migrace. Výsledkem tohoto spojení je vznik významných dokumentů týkajících se azylové problematiky - Shengenské dohody a Dublinské konvence.

2.2 Vývoj po roce 1989

Nejvýznamnějším rokem pro vývoj české azylové problematiky se stal rok 1989. Tehdejší Československo přestalo uprchlíky jenom produkovat a naopak se stalo nejprve tranzitní a později i cílovou zemí pro tisíce uprchlíků ze zemí bývalého SSSR, Balkánu a dalších mimoevropských zemí.

S příchodem uprchlíků se v Československu a později v České republice začala utvářet azylová politika. Jelikož se jednalo o novou problematiku, tehdejší

³ BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát.*, 1. vyd. Brno 2005. s. 205-219.

Československo bylo nuceno hledat inspiraci především v mezinárodních dokumentech upravujících problém imigrace a také v právních úpravách jiných demokratických států, které na rozdíl od Československa již měly v této oblasti určité zkušenosti.⁴

Azylová a migrační problematika byla od roku 1990 až do přijetí současného zákona o azylu č. 325/1999 Sb. v roce 1999, upravena zákonem o uprchlících a zákonem o Policii ČR.

V České republice je azylová a migrační politika spravována Ministerstvem vnitra, které vytvořilo koncepci tří důležitých složek pro azylovou a migrační politiku, do které spadá: Správa uprchlických zařízení (SUZ), Odbor azylové a migrační politiky (OAMP) a Policie České republiky (PČR).

⁴ HAIŠMAN, Tomáš, TROMBÍK Petr, Uprchlictví v ČR. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha, 1998. s. 43-47.

3 Vymezení základních pojmů

3.1 Azyl

Pojem azyl označuje jednu z forem mezinárodní ochrany (podle zákona č. 325/1999 Sb. o azylu, v pozdějším znění), kterou poskytuje stát příslušníkům jiného státu nebo osobám bez státní příslušnosti, protože jsou pronásledováni za uplatňování politických práv a svobod nebo mají odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.⁵

3.2 Azylant

Azylantem se podle znění zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, rozumí cizinec, kterému byl podle zákona o azylu udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o azylu.⁶

3.3 Azylová zařízení

Azylová zařízení slouží k dočasnému ubytování azylantů nebo žadatelů o mezinárodní ochranu a jsou zřizována a provozována Ministerstvem vnitra České republiky (MV ČR). Podle účelu, který jednotlivá zařízení plní se dělí na: Příjímací střediska, Pobytová střediska, Integrační azylová střediska.⁷

3.4 Příjímací středisko

Příjímací středisko slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu, a to až do doby ukončení základních vstupních procedur:

- identifikace totožnosti,
- zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany,

⁵ § 12 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, písmeno a) a b)

⁶ § 2 odst. 6) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu

⁷ Hlava XI § 79 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu

- vstupní pohovor a sociální šetření,
- předepsaná vstupní zdravotní prohlídka.

Přijímací středisko není možné volně opustit. Je zde poskytováno ubytování, strava, základní hygienické potřeby a lékařská péče a žadatelé mají k dispozici sociální a psychologické služby a mohou se účastnit volnočasových aktivit, navštěvovat výtvarné dílny apod.

Přijímací střediska jsou umístěna v:

- tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha-Ruzyně,
- Zastávce u Brna (Jihomoravský kraj).

3.5 Pobytové středisko

Pobytové středisko slouží k ubytování žadatelů, kteří prošli předepsanými vstupními procedurami přijímacího střediska, a to po dobu řízení ve věci jejich žádostí o mezinárodní ochranu. Žadatelé mohou svobodně střediska opouštět nebo využít možnosti pobytu v soukromí. Poskytované služby jsou obdobné jako v přijímacích střediscích. Důraz je kladen na sociální práci doplněnou o volnočasové aktivity.

Jsou zde k dispozici dětská centra, výtvarné dílny, knihovny, čajovny, hřiště, sportovní vybavení a ubytování žadatelé se mohou účastnit různých kulturních akcí a výletů. Zvláštní pozornost je věnována ohroženým skupinám, mezi které patří nezletilí žadatelé bez doprovodu, samotné ženy s dětmi, senioři, fyzicky, psychicky či sociálně handicapované osoby a oběti fyzického nebo psychického násilí.

Pobytová střediska jsou umístěna v:

- Kostelci nad Orlicí (Královéhradecký kraj),
- Havířově (Moravskoslezský kraj).

3.6 Integrační středisko (IAS)

Integrační středisko slouží osobám, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana. Tyto osoby vstoupily do Státního integračního programu a požádaly o dočasné ubytování v IAS. Doba strávená v IAS, která je maximálně 18 měsíců, slouží především k osvojení českého jazyka, získání samostatného bydlení a zaměstnání. Ubytování v IAS je zpoplatněno. Práva a povinnosti osob s přiznanou mezinárodní ochranou na trhu práce, v sociální a zdravotní oblasti jsou stejná, jako práva a povinnosti občanů ČR. Pracovníci středisek spolu s pracovníky neziskových organizací klientům IAS mohou v případě jejich zájmu poskytnout potřebné poradenství a asistenci.

Integrační azylová střediska jsou umístěna v:

- Jaroměř (Královéhradecký kraj),
- Předlicích (Ústecký kraj),
- Brně (Jihomoravský kraj),
- České Lípě (Liberecký kraj).

3.7 Zařízení pro zajištění cizinců (ZZC)

Zařízení pro zajištění cizinců (někdy nazývaná „detence“ nebo „záchyt“) slouží primárně k zajištění cizinců, kterým bylo vydáno pracovníky cizinecké policie rozhodnutí o správním vyhoštění a o zajištění. Klienty tvoří osoby, které se pobytem na území ČR dostaly do rozporu s legislativou. Důraz je kladen zejména na odhalení totožnosti klienta, protože ten je velice často bez platných dokladů. Zajištěny mohou být jen osoby ve věku nad 15 let, a to na dobu maximálně 180 dní. Zařízení pro zajištění cizinců jsou na území ČR dvě. Jejich vnější ostrahu zajišťuje Policie ČR, vnitřní smluvní bezpečnostní agentura. Těžištěm práce Správy uprchlických zařízení je v tomto ohledu poskytnutí ubytování a stravy, o další služby se stará zdravotnický personál a sociální pracovníci. Klienti mají s výjimkou nočního klidu relativně omezený pohyb. Mohou využívat sportoviště, kulturní místnost (ve které mohou sledovat TV, vypůjčit si knihy nebo společenské hry). V případě zájmu se mohou klienti setkat s duchovním (katolické, pravoslavné a muslimské víry). Toto zařízení však nesmí opustit.

Zařízení pro zajištění cizinců jsou umístěna v:

- Bělé pod Bezdězem (Středočeský kraj),
- Poštorné (Jihomoravský kraj).

3.8 Azylové řízení

Pokud chce osoba v České republice požádat o azyl měla by tak učinit už na státních hranicích formou písemného nebo ústního prohlášení. Mohou se však vyskytnout takové překážky, které nedovolují cizinci toto prohlášení učinit. Proto je možné kontaktovat oddělení cizinecké policie, ve výjimečných případech i Ministerstvo vnitra. Žádost o mezinárodní ochranu musí být vždy učiněna na území České republiky.

Potom, co žadatel podá svoji žádost, je odeslán do některého ze dvou přijímacích středisek, kde je podroben zdravotní karanténě a kde cizinecká policie provede s žadatelem základní identifikační úkony jako je sejmutí otisků prstů a pořízení obrazového záznamu. Asi po třiceti dnech je žadatel přemístěn do pobytového střediska - v České republice jsou v současné době dvě. V pobytovém středisku uprchlík čeká na vyřízení své žádosti o mezinárodní ochranu. V průběhu této doby je s žadatelem proveden pohovor (tzv. interview), který má blíže specifikovat důvody, jež byly uvedeny v žádosti o mezinárodní ochranu. Pohovor patří mezi nejdůležitější úkony azylové procedury, neboť dává žadateli o mezinárodní ochranu dostatečný prostor popsat své problémy a situaci v zemi původu.

Řízení o přiznání právního postavení uprchlíka je dvoustupňové. V první instanci o žádosti rozhoduje odbor azylové a migrační politiky. V druhé instanci rozhoduje příslušný krajský soud. Ministerstvo by mělo při prvním projednávání žádosti vydat své rozhodnutí ve věci do devadesáti dnů ode dne zahájení řízení. Z objektivních příčin může být tato doba prodloužena. A to se také v mnoha případech, z důvodu velkého počtu žádostí, stává. Většinou bývá rozhodnuto během 1 roku.

„Zákon o azylu nestanoví lhůtu pro vydání rozhodnutí ve druhé instanci. V praxi je rozhodnutí o rozkladu vydáno během 6 až 12 měsíců.“⁸ I to je jeden z důvodů, proč tráví žadatelé o azyl v uprchlických táborech někdy i roky.

⁸ *Právní postavení uprchlíka v České republice* [online]. [cit. 31. ledna 2006]. Dostupný z WWW: <http://www.llp.cz/cz/index.php?art=show&id=28>

Po dobu řízení o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra je cizinec v postavení žadatele o mezinárodní ochranu. To znamená, že v uvedené době mu je poskytována zdravotní péče, ubytování, stravování a nezbytné hygienické potřeby jako ostatním žadatelům o mezinárodní ochranu. V případě, že žadatel neuspěl ani u krajského soudu, je možné podat tzv. kasační stížnost⁹ k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně.

Jestliže je žadateli jeho žádost ve všech instancích zamítnuta, je možná tzv. dobrovolná repatriace (žadatel může sám odejít ze země) dle § 54 zákona o azylu – náklady na cestu zpátky hradí Ministerstvo vnitra České republiky. Po podání kasační stížnosti si musí žadatel najít vlastní bydlení a dostává vízum za účelem strpení.

Pokud nebyl žadateli státními orgány České republiky přiznán status uprchlíka, má tento člověk možnost podat další žádost až po uplynutí dvou let.

3.9 Důvody pro udělení azylu

Ministerstvo udělí cizinci azyl dle § 12 zákona o azylu, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že cizinec je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště. Ministerstvo udělí azyl dle § 13 zákona o azylu v případě hodném zvláštního zřetele rodinnému příslušníkovi azylanta, jemuž byl udělen azyl podle § 12 nebo § 14, a to za účelem sloučení rodiny. Ministerstvo udělí humanitární azyl dle § 14 zákona o azylu cizinci, jestliže v řízení o udělení mezinárodní ochrany nebude zjištěn důvod pro udělení azylu podle § 12, ale budou shledány zvláštního zřetele hodné důvody pro udělení azylu z humanitárního důvodu. V případě udělení azylu obdrží azylant průkaz povolení k pobytu azylanta, který jej opravňuje trvale pobývat na území ČR. Zároveň má

⁹ Kasační stížnost je opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví, jímž se účastník řízení, z něhož toto rozhodnutí vzešlo, nebo osoba zúčastněná na řízení (dále jen "stěžovatel") domáhá zrušení soudního rozhodnutí. Kasační stížnost je přípustná proti každému takovému rozhodnutí, není-li dále stanoveno jinak. (Zdroj: zákon č. 150/2002 Sb.)

možnost požádat na cizinecké policii o speciální druh cestovního dokladu pro uprchlíky.

10

3.10 Dobrovolná repatriace

Zaručuje cizinci důstojný návrat do země původu nebo jiného státu. Stát může, je-li to ve veřejném zájmu, nést náklady spojené s návratem žadatele o azyl nebo cizince, s kterým je vedeno řízení o kasační stížnosti.¹¹

3.11 Doplnková ochrana

Doplnková ochrana je přiznána cizinci, u něhož sice nejsou dány zákonné důvody pro udělení azylu, ale jehož návrat do země původu by mohl být spojen s vážnou újmou, např. vykonáním trestu smrti, mučením nebo jiným nelidským zacházením. Právní postavení cizince s udělenou doplňkovou ochranou je slabší než u cizince, kterému byl udělen azyl.¹²

3.12 Emigrace

Dobrovolné nebo nucené přistěhování z vlasti do ciziny nebo také pobyt v cizině, který je nucený nebo dobrovolný z politických, náboženských nebo jiných důvodů. Pojmem emigrant se rozumí vystěhovalec nebo vyhnanec.¹³

3.13 Mezinárodní ochrana

Mezinárodní ochrana je nový pojem, který nahradil dřívější pojmenování pro žádost o azyl. V současné době existují v českém právním systému dvě varianty pro udělení mezinárodní ochrany (MO), jsou to doplňková ochrana a azyl. Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany (MO) se dle § 2 odst. 5 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů rozumí cizinec, který ČR požádal o MO, nebo cizinec ,

¹⁰ <http://www.mvcr.cz/clanek/prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx>

¹¹ § 54a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu

¹² § 2 odst. 7) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu

¹³ REJMAN, Ladislav. *Slovník cizích slov*. 3. vyd. Praha : SPN, 1971, s. 88.

který podal žádost o udělení MO v jiném členském státě Evropské unie (EU), je-li ČR příslušná k jejímu posuzování. Postavení žadatele má po dobu řízení o udělení MO a po dobu soudního řízení o žalobě proti rozhodnutí.¹⁴

3.14 Uprchlík

Uprchlíkem se stává osoba, která emigruje ze země původu z důvodu obavy před pronásledováním z důvodu rasy, náboženství, politického smýšlení nebo obavy před válečným konfliktem a možného ohrožení života či zdraví, kvůli obavě z nedůstojného a nelidského zacházení. Statut uprchlíka může být v zemi, která vede toto správní řízení přiznán pouze rozhodnutím příslušného úřadu, který zkoumá důvody žádosti na základě principů uvedených v Ženevské úmluvě.¹⁵

3.15 Žadatel o udělení mezinárodní ochrany

Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany se dle § 2 odst. 5 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů rozumí cizinec, který v ČR požádal o mezinárodní ochranu nebo cizinec, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě Evropské unie (EU), je-li ČR příslušná k jejímu posuzování. Postavení žadatele má po dobu řízení o udělení mezinárodní ochrany a po dobu soudního řízení o žalobě proti rozhodnutí.

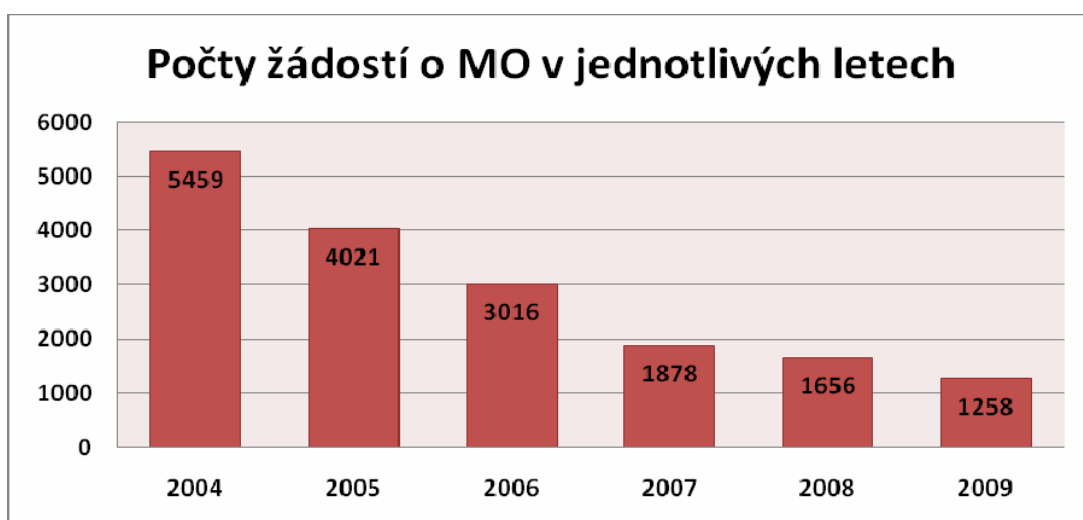
¹⁴ <http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/slovník.html>

¹⁵ <http://www.unhcr.cz/zakladni/?cid=17#war>

3.15.1 Počty žádostí o mezinárodní ochranu

V roce 2009 podalo v České republice žádost o udělení mezinárodní ochrany celkem 258 osob. Azyl byl udělen celkem v 75 případech. I nadále tak pokračuje trend poklesu, který započal v roce 2004 (po vstupu ČR do EU). Průměrný měsíční počet podaných žádostí o mezinárodní ochranu v roce 2009 činil cca 105.¹⁶ Hlavním znakem azylového řízení byl vysoký počet žádostí o udělení mezinárodní ochrany, které byly podány opakovaně.

Nejvyšší počty azylů získali státní příslušníci Myanmaru (21), kteří byli přesídleni do České republiky a azyl jim byl udělen z politických důvodů. Dále byl azyl udělen 9 státním příslušníkům Ukrajiny (z většiny azyl z humanitárních důvodů) a 8 státním příslušníkům Vietnamu (azyl z důvodů sloučení rodiny či humanitárních důvodů). Po 7 osobách byl azyl udělen také státním příslušníkům Afghánistánu (z důvodů hrozby pronásledování) a Kazachstánu (z důvodu sloučení rodiny).

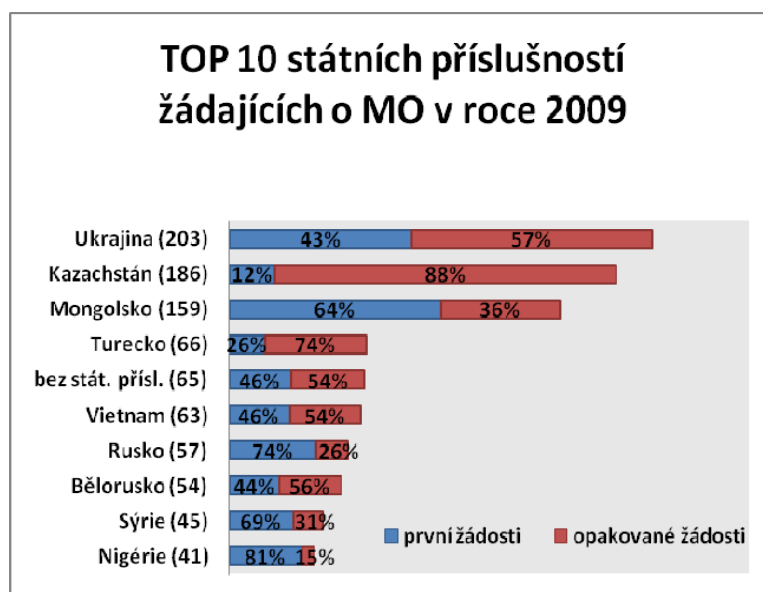

Zdroj: OAMP

Za rok 2009 bylo evidováno 625 opakovaných žádostí o mezinárodní ochranu, což představuje téměř polovinu z celkového počtu všech žádostí (49,7%). Nově příchozích cizinců žádajících o mezinárodní ochranu tak bylo jen 633.

¹⁶ Výroční zpráva o situaci v oblasti mezinárodní ochrany na území ČR v roce 2009, OAMP

O mezinárodní ochranu v roce 2009 žádali cizinci 60 různých státních příslušností. Stejně jako v předchozím roce bylo nejvíce žádostí podáno státními příslušníky Ukrajiny (203). Na druhém místě byli státní příslušníci Kazachstánu s 186 žádostmi a následovali státní příslušníci Mongolska (159), kteří stejně jako v předchozím roce zaujali třetí příčku v žebříčku nejpočetněji zastoupených zdrojových zemí. S větším odstupem následovali státní příslušníci Turecka (66). Tyto čtyři státní příslušnosti se podílely více než 50% na celkovém počtu podaných žádostí.

Zdroj: OAMP

4 Specifika sociální práce s migranty

Mezi pracovníky, kteří přichází do kontaktu s migranty patří např. státní úředníci, budoucí zaměstnavatelé, pracovníci OAMP, cizinecké policie, pracovníci přijímacích středisek, pobytových středisek a integračních azylových středisek či pracovníci neziskových organizací.

V České republice je několik neziskových organizací zabývajících se prací s cizinci – za všechny uveďme např. Organizaci pro pomoc uprchlíkům (OPU), Poradnu pro uprchlíky (PPU), Poradnu pro integraci (PPI) nebo Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE). Tyto organizace se zabývají např. bezplatným právním, sociálním a psychologickým poradenstvím, realizací volnočasových a vzdělávacích programů (např. PC kurzy, kurzy českého jazyka, kurzy pracovní integrace), komplexní sociálně-právní asistencí, rozvíjí povědomí české společnosti o postavení uprchlíků v ČR, provádí osvětovou činnost v otázkách diskriminace, xenofobie aj.

Pokud se jedinec rozhodne opustit svoji rodnou zemi (ať už z jakýchkoli důvodů), toto rozhodnutí nemůže být nikdy jednoduché. Jedinec opouští vše co znal a odchází vstříc neznámému. Jeho představy o budoucnosti se od reality mohou často značně lišit. Je tedy pochopitelné, že člověk, který podstoupil takto stresující a traumatizující situaci se potýká s velkým množstvím nedůvěry.

Ve vztahu sociální pracovník – cizinec se může vyskytnout řada překážek. Tyto překážky můžeme primárně rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní překážky patří psychický stav migrantů - například strach, úzkost nebo psychická nevyrovnanost. Mezi vnější překážky můžeme zařadit například jazykovou bariéru, adaptaci na nové prostředí, nezaměstnanost, izolaci, nedostatečné finanční prostředky, diskriminaci atd.

Migranti mají často problémy se integrovat do společnosti v ČR, cítí se osamocení, mohou být nedůvěřiví a mít strach z diskriminace českými občany. Někteří migranti neradi mluví o svých osobních věcech a o důvodech opuštění vlasti. Rozhovory o důvodech odchodu mohou být velice bolestné proto, že se migrant může obávat nepochopení celé situace. Tedy jak je těžké opustit svoji rodinu a domov a často ilegálně opustit zemi původu.

Sociální pracovník by měl mít pochopení pro situaci migranta, pro jeho obavy (např. z budoucnosti) a v jeho schopnostech by mělo být motivovat jej ke studiu českého jazyka, k integraci do české společnosti, získání zaměstnání, rekvalifikaci apod.

Práce s migranty vyžaduje od sociálního pracovníka specifické vlastnosti, protože cílová skupina je sama o sobě velmi specifická.

Migranti mají spoustu očekávání a představ. Stejně tak mají představy a očekávání sociální pracovníci. Před začátkem spolupráce je vždy třeba dopředu si pohovořit o cíli sociálního poradenství. Tento cíl si klient zvolí a v jeho dosažení mu bude sociální pracovník pomáhat. Sociální pracovník nemusí se zvoleným cílem souhlasit, ale měl by ho respektovat. Klientovi by v případě potřeby měl poskytnout reálný náhled na celou situaci.

Základem celé spolupráce je, aby oba - jak sociální pracovník, tak klient - měli společnou komunikativní znalost jednoho jazyka. Zamezí se tak možnosti nesprávné interpretace požadavků a přání.

Někdy se mohou stát střetem zájmu požadavky klienta a pracovníka. Klient může očekávat od sociálního pracovníka, že mu bude plně k dispozici kdykoli ho bude on potřebovat, splní jakékoli jeho požadavky, najde mu vhodné zaměstnání a ubytování apod. Pracovník od klienta naopak může očekávat, že poslechne všechny jeho rady a bude se jimi řídit, že se bude svědomitě připravovat na budoucí zaměstnání, využije všech možností ke zvýšení své kvalifikace, bude navštěvovat kurzy českého jazyka a bude mu zcela nápomocen v řešení své nepříznivé sociální situace. To znamená, že mu bude např. podávat pravdivé a ucelené informace. Právě v tomto posledním bodě však může docházet ke kolizím, neboť po všech zkušenostech a zážitcích nemusí být klient ochoten svěřovat se se svým osudem, zážitky z minulosti či opravdovým stavem své současné situace. Je možné, že část zážitků a skutečností klient zatají či pozmění.

Práce sociálního pracovníka je pak značně ztížena. V případě, že pracovník pracuje na vyřešení situace klienta a využívá k jejímu vyřešení nepravdivé informace, které mu klient poskytuje, může dojít ke ztrátě důvěry ve vztahu ke klientovi.

5 Potřeby migrantů

Sociální poradenství by mělo vždy vycházet z potřeb klientů. Migrantí se nacházejí v zátěžových životních situacích a je tedy možné, že jejich potřeby mohou být odlišné od potřeb majoritní společnosti. Tento rozpor se v konečném důsledku projeví ve způsobu, formě a rozsahu poskytovaných služeb v integračních azylových střediscích. K tomu, abychom mohli s uprchlíky správně pracovat je třeba jejich potřeby znát. Snaha osob v pomáhajících profesích by měla směřovat především k tomu, aby potřeby uprchlíků byly naplňovány.

Pojem potřeba vyjadřuje subjektivně pocíťovaný nedostatek něčeho nezbytného. V širším pojetí lze potřebu chápat jako deficit čehokoli. Při dlouhodobém nenaplnění potřeby se dostavuje deprivace. Potřeby jsou uspokojovány za pomoci statků - a to hmotných nebo nehmotných. Přesné vymezení lidských potřeb je problematické, neboť to, co člověk potřebuje, se v čase mění.

Mezi základní faktory ovlivňující lidské potřeby patří zejména biologická podstata člověka (jídlo a pití potřebuje člověk pro svou existenci), stupeň rozvoje dané společnosti (odráží technickou vyspělost, ekonomiku a kulturu, jejichž prostřednictvím je ovlivňována kvalita a množství potřeb), postavení a role člověka ve společnosti – zaměstnání (lékař ke své práci potřebuje odbornou literaturu, teoretické a praktické znalosti v oboru a vztah k pacientům, zatímco tesař potřebuje nářadí, stroje a praktické dovednosti) a místo a čas ve kterém se člověk nachází (rozdílnost potřeb ve vztahu k bydlení a ošacení vykazuje člověk žijící za severním polárním kruhem a člověk žijící v tropické Africe, jiné potřeby na oblékání má člověk v různých ročních obdobích). Lidské potřeby se liší i podle věku a pohlaví.

Naléhavost určité potřeby vždy vychází z jejího charakteru a dostupnosti a v neposlední řadě také odráží osobnost konkrétního člověka. Obecně platí, že základní fyziologické potřeby (jídlo, pití, spánek a další) mají vyšší naléhavost než potřeba vlastnit např. luxusní byt.

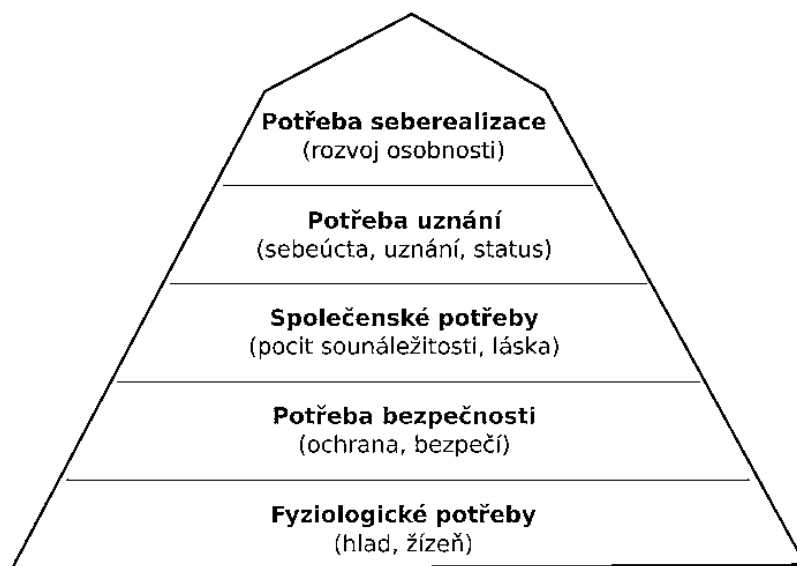
5.1 Klasifikace potřeb

V obecném smyslu je možno lidské potřeby rozdělit do dvou základních skupin – *primární potřeby (potřeby nižší)* zajišťující existenci člověka a *sekundární potřeby (potřeby vyšší)* - sociální, kulturní, které jsou dány životními podmínkami, výchovou, charakterem a stupněm vývoje dané společnosti.

Vzhledem k důležitosti potřeb v životě člověka i společnosti se jejich problematikou zabývalo z nejrůznějších hledisek mnoho vědců, zejména z oblasti psychologie a sociologie. Vzniklo tak bezpočet klasifikací a hierarchizací potřeb. Potřeby jsou klasifikovány podle oblastí osobnostního a společenského života: elementární životní potřeby (kyslík, potrava, spánek, odpočinek), potřeby podnětů, změny a činnosti, potřeby sexuální, potřeba jistoty a sebezáchovy, potřeby sociálního styku a ohlasu (vazby a přijetí rodinné, partnerské, přátelské), potřeby výkonu a společenského uznání (dosažení dobrých výsledků, ocenění, prestiže, vyniknutí), potřeby poznávací (poznávání, informace, vědomosti, zájmy), potřeby estetické (krása v přírodě a v lidských výtvorech, umění), potřeby uskutečňovat nějaký cíl (směřování, smysl života, seberealizace).

A. H. Maslow, americký behavioristický psycholog, je nejčastěji uváděn jako autor hierarchie lidských potřeb. Podle Maslowa se potřeby dělí na nedostatkové a růstové. Nedostatkové se hlásí tehdy, jestliže organismus postrádá něco, co je nutné k přežití (potrava, sebeúcta či nutnost někam sociálně patřit). Jsou-li dané potřeby uspokojené, aktivují se potřeby růstové a kvalitativně vyšší (tvořivost, vztah ke kráse apod.). Uspokojení nižších potřeb (fyziologické potřeby a potřeba bezpečí) zajišťuje fyziologické přežití jedince. Uspokojení vyšších potřeb (potřeba lásky a potřeba úcty) zajišťuje duševní pohodu a rozvoj osobnosti.

Maslow rozdělil lidské potřeby do pěti skupin, které seřadil hierarchicky. Aby se mohly uplatnit vyšší potřeby, musí být dostatečně uspokojovány potřeby nižší. Jestliže nejsou naplňovány, neustále se naplnění dožadují.

Obr. Maslowova pyramida potřeb

Pokud jedinec nemá potřeby určitého stupně v dostatečné míře uspokojeny, další vzestupný krok v hierarchii nenastane.

K jednotlivým úrovním od nejnižších k nejvyšším patří potřeby:

- *fyziologické* - potřeby našeho těla, pudy, instinkty (např. hlad, vylučování, sex, odpočinek, potřeba stimulace ...) - teprve po jejich nasycení mohou následovat další potřeby,
- *potřeba bezpečí a jistoty* - bezpečí sociální, existenční (finance, zázemí), existenciální (víra, orientace, nebýt ztracen), fyziologické (zdraví),
- *sounáležitost a láska* - potřeba někam patřit (ke skupině, rodině), milovat a být milován (matka, partnerka),
- *potřeba úcty a uznání* – být obdivován, mít kompetenci a respekt, dosahovat úspěšného výkonu a vysoké prestiže, zvládnání životních nároků (sebeúcta) a s pověstí, prestiží a uznáním (úcta druhých).

Uvedené potřeby jsou charakterizovány jako základní. Na ně navazuje okruh vyšších potřeb, které Maslow nazývá potřeby seberealizace nebo také sebeaktualizace, růstu, rozvoje a zahrnuje do nich uskutečňování vlastních schopností a individuálních vlastností, tvořivost, vědění, porozumění světu, estetické a kulturní potřeby. Rozvojové potřeby jsou

dle Maslowa nezávislé na fyzickém a společenském prostředí, jsou dlouhodobé, trvalé a jejich neuspokojení nemusí působit frustraci, protože se realizují průběžně a aktivita směřuje do budoucnosti.

Lidské potřeby jsou vždy spojené s emocemi různé intenzity a kvality. Potřeba je tak pocíťována jako nezbytnost, kterou je třeba naplnit. Vznik potřeby je doprovázen pocity a snahami, které jsou prožívány a vyjadřovány jako přání, chtění, touha, popřípadě snění. Potřeba má krátkodobě funkční podobu, zejména silná neuspokojená potřeba, která motivuje člověka k akci s cílem jejího uspokojení. Dlouhodobě se potřeba projevuje jako dispozice s určitým zaměřením, a třebaže je navenek skrytá, člověk se jí zabývá v myšlenkách, plánech, vzpomínkách a snění s perspektivou naplnění v budoucnosti. Potřeba je uspokojena tehdy, když se naplní cíl, ke kterému směřovala, a tím se obnoví psychická rovnováha. Stejného cíle může být dosaženo různými způsoby. Vždycky je však chování člověka s nějakou potřebou provázáno mobilizací energie, aktivitou, uvědomováním si toho, co potřebuje a snahou po naplnění své potřeby. Potřeba se tak stává základním východiskem motivace. Obecně je motivace chápána jako hybná síla lidského jednání.

Věci nebo činnosti, které uspokojují vzniklou potřebu, se stávají hodnotou. Hodnoty, tedy cíle potřeb, jsou pro člověka i společnost důležitým faktorem pro formování vlastní identity i pro to, jak je člověk nebo společenské seskupení vnímáno zvenčí. Pokud je uspokojení potřeb reálné a relativně dosažitelné, je zdrojem růstu, vývoje a další aktivity člověka. V širším sociálním pohledu jsou sociální potřeby zdrojem sociálního pohybu, vývoje a růstu společnosti. V opačném případě, kdy nemožnost uspokojení potřeby působí frustraci, se energie zaktivovaná potřebou blokuje a posléze dochází k nejrůznějším agresivním nebo destruktivním reakcím vzhledem k vlastní osobě nebo k okolí, později k rezignaci, k regresi nebo dalším negativním projevům.

5.2 Psychologická problematika adaptace uprchlíků

Příčiny útěku ze země původu bývají multifaktoriální. Tendenci k emigraci posiluje především politická situace, ekonomická situace, přírodní a jiné katastrofy. V období válek máme možnost sledovat zvýšení počtu migrantů, kteří se zpravidla po ukončení konfliktu vracejí domů.

5.2.1 Psychické změny

Emigraci lze hodnotit jako náročnou životní situaci, která člověka stresuje a deprivuje a většina základních životních potřeb je u uprchlíků narušena.

5.2.2 Citové prožívání

Obyčejně dochází u uprchlíků ke zvýšení úzkosti, obav a pesimismu. Vzpomínky na minulost prohlubují depresivní ladění a očekávání budoucnosti nebývá optimistické. Reakcí uprchlíka na opuštění domova může být truchlení i trauma. Dlouhodobý stres může zvyšovat podrážděnost, přecitlivělost a výkyvy nálad.

Aby si uprchlík v prostředí nové země zvyknul musí si k němu vytvořit kladný citový vztah. To činí mnohým uprchlíkům značné problémy díky značně neosobnímu prostředí uprchlických táborů, ve kterých většina z nich pobývá.

5.2.3 Interpretace situace a způsob uvažování

Imigranti mají o své situaci často představu, která skutečnosti vůbec neodpovídá. Aby se mohl uprchlík zorientovat v prostředí hostitelské země, je nutné, aby si osvojil jazyk a byl schopen komunikovat. Dokud však imigrant nezvládne jazyk dané země, nemůže poznat její normy a pravidla chování. Dalším problémem je, že uprchlík musí tyto normy respektovat a v ideálním případě se s nimi ztotožnit. Mezi novými a starými normami a hodnotami však může existovat rozpor, který vytváří napětí a nejistotu.

5.2.4 Neuspokojování potřeb

Uprchlík ve své situaci může strádat v oblasti různých potřeb. Jeho život je ovlivňován hlavně neuspokojováním základních potřeb jistoty a bezpečí. Již při cestě do země, kterou si vybrali jako cílovou, zažili ohrožení vlastního života. A ani v této zemi nejsou obklopeni blízkými lidmi, kteří představují v normálních podmínkách pocit bezpečí a jistoty.

Sebehodnocení negativně ovlivňuje delší čekání a nečinnost v uprchlickém táboře. Způsob seberealizace je v těchto zařízeních také značně omezený. Zároveň vyhlídky do budoucnosti a schopnost pracovního uplatnění nejsou velké. K získání kvalitního zaměstnání je třeba nostrifikovat dokumenty (uznání dokumentů) o vzdělání. Tato procedura bývá zdoluhavá a nezdá se, že uprchlíci nemají doklady o dosaženém vzdělání u sebe. Často se tedy můžeme setkat s tím, že i vysokoškolsky vzdělaní lidé po získání azylu pracují na neodborných pozicích. Jejich sebeúcta může být touto situací značně snížena.

5.2.5 Ztráta sociálních vztahů

I když emigruje celá rodina, zanechává v zemi původu mnoho známých a přátel, k nimž měl člověk určitý vztah. Útěkem lidé ztrácejí domov, jedná se o nestandardní situaci, emigraci je přerušena jakási kontinuita života, zvláště pokud není návratu.

5.2.6 Motivace ke změně

Pokud je člověk smířený s tím, že se do své rodné země nikdy nevrátí, je jeho motivace k integraci do nové společnosti mnohem větší než u těch, kteří s návratem počítají. Lidé, kteří si myslí, že by se mohli vrátit, si chtějí zachovat svoji původní identitu.

Někdy může dojít k tomu, že člověk dá přednost jakési formě izolace, aby si tak udržel původní identitu, uchoval si zvyky a tradice a tím i jistotu, kterou mu tyto skutečnosti dosud poskytovaly.

5.2.7 Sociální opora v situaci uprchlíka

Jakákoli sociální opora může být nápomocna při zvládnání zátěžových a stresových situací. Není důležité v jaké formě nebo kdo pomoc poskytuje, veškerá pomoc a psychická posila zmírňuje riziko depresí, posiluje pocit jistoty. Zároveň může taková pomoc sloužit jako motivace k překonávání různých obtíží.

6 Psychické potíže a poruchy vyvolané zátěží emigrace

Stres, kterým uprchlíci procházejí, může vyvolat různé psychické a psychosomatické obtíže. V této souvislosti se objevují úzkostné poruchy a s nimi spojené napětí, úzkosti, deprese a pesimismus. Nadměrná citová zátěž se může projevovat i poruchami spánku.

Zátěž vyplývající z emigrace může zvyšovat sklon k nadměrnému pití alkoholu a ke zneužívání návykových látek. Toto lze chápat jako zdroj úniku od skutečnosti pro uprchlíka. Útěk z vlasti je tak náročná situace pro psychiku jedince, že může vyvolat i rozvoj duševních poruch. Vypjatý psychický stav uprchlíka rovněž zvyšuje riziko sebevražedného jednání.

Komplex různých sociálně-ekonomických problémů zvyšuje i riziko kriminálního chování. Uprchlíci bývají často pachatelé, ale zároveň i oběťmi trestných činů.

Mnoho imigrantů přišlo do země s celými rodinami. Především na děti působí změna životní situace stresově a záleží na vyrovnanosti, klidu a pohodě rodičů, jaké vytvoří zázemí v novém prostředí. Někdy jsou však rodiče natolik vyčerpaní, že jejich pečující roli přebírají děti.

Změna prostředí může někdy způsobit v rodině zmatek. Rodiče se snaží na jedné straně přizpůsobit, na straně druhé si chtějí udržet některé hodnoty a normy. Pokud jsou děti ve věku povinné školní docházky, musí navštěvovat českou školu. V tomto prostředí se rychleji naučí českému jazyku a také získávají sociální kontakty a navazují přátelství. Pokud se dítě vlivem školy a vrstevnické skupiny integruje příliš rychle, ztrácí v rodině své původní postavení. Rodiče se mohou za určitých okolností cítit ohroženi ztrátou své autority nebo je ohrožují obavy, že se jim odcizuje dítě. Často se rovněž stává, že děti, které zvládly jazyk a společenské normy, bývají svými rodiči využívány jako prostředníci mezi rodinou a majoritní společností, ale ani to neodpovídá běžnému obsahu role dítěte.

Praktická část

V praktické části své práce se budu zabývat výzkumem potřeb azylantů, tedy osob, které žádali o mezinárodní ochranu a kterým bylo vyhověno. Většina osob v době výzkumu již nebydlela v integračním azylovém středisku (ať již v Havířově nebo Zastávce u Brna), neboť obě zařízení končila v polovině roku 2009. Scházeli jsme se tedy různě, dle výběru respondenta.

Obě Integrační azylová zařízení (v Havířově a Zastávce) jsem navštěvovala zhruba rok a půl, tudíž jsem všechny klienty znala a troufám si říci, že většina ve mně měla důvěru. I po ukončení oficiální spolupráce jsem s některými azylanty byla v kontaktu. Nebyl problém se přes jednoho azylanta dostat k dalším. Přeci jen spolu v IAS všichni žili, znají se, někteří své přátelské vztahy udržují i po přestěhování do jiného zařízení či bytu.

Použila jsem metodu rozhovoru a cílem mého zkoumání bylo zjištění, jaké jsou potřeby azylantů žijících v ČR.

Praktická část bakalářská práce je zpracována pomocí kvalitativních metod výzkumu. Kvalitativní výzkum je souhrnný termín pro celou škálu výzkumných přístupů a strategií zaměřených na porozumění lidského chápání, prožívání. Kvalitativní výzkum pracuje především s verbálními daty. Kvalitativní data jsou získávána výzkumnými technikami, které jsou schopny postihnout bohatý a pravdivý popis každodenních skutečností.

Kvalitativní výzkum se především snaží pochopit chování lidí v jejich přirozeném prostředí. Nejsou tedy prováděny žádné experimenty v umělém prostředí apod. Výzkumníkovi nejde ani tak o to jaká je objektivní realita, spíše mu jde o to, jak zkoumané osoby danou realitu interpretují.

Kvalitativní výzkum je velice časově náročný, myšlenkově složitý a interpretace dat také není vůbec snadná.

7 Technika rozhovoru

V bakalářské práci jsou zpracována data slovního charakteru, která byla získána pomocí individuálních rozhovorů s jednotlivými azylanty. Technika rozhovoru byla zvolena proto, že může relativně flexibilně zjišťovat subjektivní teorie respondentů – jejich představy, znalosti, cíle, hodnoty aj. Zjišťuje tedy informace z vnitřního světa klienta, které bychom pouhým pozorováním zjistit nemohli.

Metoda rozhovoru (jedna z tzv. explorativních metod) patří mezi nejobtížnější výzkumné metody vůbec. Výzkumný rozhovor se značně liší od běžného rozhovoru, konverzace.

Ihned po získání rozhovoru by měl výzkumník získané údaje přepsat. Rozhovory mohou být buďto doslovné nebo rámcové. Rozhovory je dobré nahrávat na diktafon nebo videokameru. Protože je zpravidla rozhovor orientován na celou skupinu osob, je nutné srovnat mezi sebou jednotlivé výpovědi. A protože se verbální vyjádření u různých respondentů liší, je třeba přistoupit ke třídění a kategorizaci výpovědí. Vytvoření obecnějších kategorií různých variant výpovědí na tutéž otázku je významnou součástí vyhodnocovacího procesu. Tím totiž vytváří výzkumník předpoklady pro jisté zobecnění informací získaných touto technikou.

7.1 Metody a cíle výzkumu

Sběr dat proběhl za využití techniky semistandardizovaného rozhovoru. Záměr a cíl je pevně stanoven, taktika jeho vedení je však uvolněná – není nutné dodržet pořadí otázek a jejich formulaci, je však nutné dotknout se všech předem stanovených oblastí, které si výzkumník vytyčil. V rozhovoru byl využit seznam předem připravených otázek.

Otázky byly zaměřeny na azyl a azylovou proceduru, život v ČR, bydlení, budoucnost a potřeby azylantů. Z předem připravených otázek vzniklo několik okruhů, resp. kategorií, které poslouží k následné inte

V rámci výzkumu je zpracováno deset rozhovorů. Respondenty byli azylanti, kteří azyl v České republice již získali. Z oslovených osob se jednalo o šest žen a čtyři muže. Výzkumný soubor byl vytvořen záměrným výběrem na základě předchozí zkušenosti s prací s těmito lidmi. Dalším důvodem výběru tohoto vzorku bylo to, že

u uprchlíků byla dlouhodobě získávána křehká důvěra, které by náhodným výběrem nebylo možné nabýt. Z důvodu zachování anonymity byli respondenti označeni zkratkou A1-A5.

Práce by měla shromáždit materiál, který by vypovídal o životních potřebách azylantů, o jejich obavách, nadějích a snech, o jejich minulosti a představách o budoucnosti. Dále bych ráda zjistila, zda se potřeby azylantů během doby pobytu v České republice změnily, zda v zemi původu bylo jejich přáním něco jiného než nyní.

Výzkumný cíl je specifikován řadou výzkumných otázek:

- S jakými hodnotami se můžeme setkat u azylantů?
- Jsou azylanti v naší zemi spokojeni?
- Co si azylanti přejí do budoucna?

K naplnění těchto cílů byly stanoveny následující výzkumné předpoklady:

- Azylanti mají různé hodnoty, každému záleží na rozdílných materiálních či duchovních hodnotách. Je těžké určit jednu hodnotu, která by byla ta nejdůležitější či primární. Jako základní hodnotu pro svůj život však všichni uváděli rodinu.
- Někteří azylanti jsou spokojeni více, někteří méně. Nejdůležitějším měřítkem je, zda mají kde bydlet a jestli je toto ubytování dlouhodobého charakteru. Krátkodobé ubytování v ubytovnách či azylových domech azylanty neuspokojuje.
- Do budoucna si přejí, aby jejich rodiny zůstali spolu a hlavně aby získali byt ve kterém mohou společně žít.

8 Zpracování rozhovorů

V rámci výzkumu bylo provedeno pět rozhovorů. Tyto rozhovory uvádím již zkompletované a zpracované do kategorií uváděných níže. Jednotlivé kategorie vycházejí z připravených otázek polostandardizovaného rozhovoru. Text je rozbit na jednotky a těmto jednotkám jsou přidělena jména (kódy). S takto nově pojmenovanými fragmenty textu se potom dále pracuje.

Jednotlivé kategorie byly vytvořeny pomocí kategorizace jednotlivých pojmů. Kategorizace je „proces seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu.“¹⁷ Na základě konceptualizace a kategorizace pojmů byly vytvořeny tyto základní kategorie:

1. Kategorie „základních údajů“ – zahrnuje pojmy země původu, věk, stav, počet dětí, vzdělání, nostrifikace, zaměstnání
2. Kategorie „vztahy s rodinou“ – obsahuje pojmy rodina, přátelé, shledání se, kontakt s rodinou
3. Kategorie „azyl“ – obsahuje pojmy příchod do ČR, IAS, typ azylu
4. Kategorie „život v ČR“ – zabývá se pojmem diskriminace, bydlení, vyhovující a nevyhovující bydlení
5. Kategorie „budoucnost“ – obsahuje pojmy představy o budoucnosti, rodině, zaměstnání
6. Kategorie „potřeby/priority“ – zde se setkáváme s pojmy rodina, bydlení, peníze, zdraví, vzdělání

¹⁷ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu : Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Brno : Albert, 1999. s. 45

8.1 Rozhovor první

S respondentkou A1 se setkávám v malém bytě v Havířově. Zve mě dovnitř, chvíli váhám zda nejsem v holobytě. Byt je téměř nevybavený, má 2 pokoje, v jednom bydlí A1, v druhém její kamarádka. Usazujeme se na matraci v jejím pokoji.

Kategorie „základní údaje“

Paní A1 má 34 let a pochází ze Sierra Leone. Je vdaná a má 5 dětí. V ČR je sama, bez dětí a manžela.

Otázka vzdělání je poměrně složitá. Vzdělávací systém v Africe je naprosto odlišný od systému v ČR. V jakémisi převedení do vzdělávacího systému ČR dosahuje paní A1 základního vzdělání. Nemá ani doklad, který by si nechala nostrifikovat. V podstatě je tedy úředně bez vzdělání.

V Africe nikdy nepracovala, starala se o manžela a o děti, žili v poměrně chudých podmínkách. V ČR dlouhou dobu nepracovala, poté nastoupila do zaměstnání jako dělnice u pásu. Skončila však velmi záhy – po dvou týdnech. Práce se jí zdála náročná, tak se rozhodla skončit.

„...my doma starat zvířata, chovat děti a když děti velká tak se vdát. My málo jídla, hlad, děti unášet a muset pracovat.. proto já jít sem..myslet na má rodina, my lepší možná..“

Kategorie „azyl“

Do ČR přišla v únoru roku 2007. Opustila svoji zemi i svoji rodinu a doufala, že v ČR sežene zaměstnání, vydělá peníze a pak za ní rodina přijede.

Z přijímacího střediska ve Vyšních Lhotách byla převezena do PoS v Havířově. Zde byla rok a půl. Poté získala humanitární azyl a byla přemístěna do IAS v Havířově. Zde byla do roku 2009 a setrvala ž do doby kdy byla činnost IAS ukončena. Poté si s paní (rovněž Afričankou), se kterou také obývala pokoj v IAS, začala pronajímat byt v Havířově. Mají štěstí, že tržní ceny bytů v tomto městě nejsou nijak vysoké a že sehnat tu levný podnájem není nijak nemožné. Na byt si vydělávají různě, chodí na občasná brigády, něco si půjčují od známých.

Kategorie „život v ČR“

A1 se zdá, že život v ČR je velice náročný. Cítí se diskriminována jak v oblasti zaměstnání, tak bydlení. Zdá se jí, že pokud ji někdo zaměstná, nedostává se jí dostatečného finančního ohodnocení. Co se týká pracovník pozic, očekávala by práci např. v obchodě jako prodavačka, možná pozici uklízečky, ale pouze v čistých prostorech jako je banka, kancelářské prostory.

Když jde na nějakou brigádu, jedná se o práci v továrně u pásu či doplňování zboží v supermarketu a tato práce se jí zdá velice fyzicky náročná a nedostatečně ohodnocená.

Své současné ubytování považuje za relativně vyhovující, ale až přijede manžel s dětmi budou si muset najít bydlení větší. Z čeho budou platit nájem zatím neví, ale manžel už se o peníze postará.

„Můj manžel umět pracovat, on přijít a starat se. Já doma vařit. Kolik dětí on dovede, já nevědět, asi ne všechny, být ztracené.“

Na bydlení v ČR se jí moc věcí nelíbí. Zdá se jí, že najít bydlení je těžké, majitelé mají předsudky a za malé byty si berou vysoké nájem. Ani společnost k ní není vstřícná. Úředníci cizinecké policie se k ní nikdy nechovali s úctou a respektem, neposlouchali její přání a stížnosti. Její azylová procedura byla zbytečně zdržována a ztěžována.

„...oni se mnou nebavit, nechtit pomoc. Já muset hodně mluvit proč chtít tady být..být těžké bez rodiny..“

Naopak je docela spokojená s tím, jaká je zde úroveň života. Nemusí si složitě obstarávat jídlo ani vodu a cítí se zde bezpečněji než v zemi původu.

Kategorie „budoucnost“

Jasně představy o budoucnosti nemá. Přála by si hlavně, aby se sem dostal její manžel a děti po kterých se jí moc stýská. Neviděla je již několik let. Doufá, že si manžel nenašel jinou ženu, i když nakonec by jí nevadilo ani kdyby jí měl. Ale není si jistá, zda by chtěla aby přijela za nimi sem do ČR. Zda v zemi zůstane neví, možná se odstěhují někam, kde není tolik předsudků vůči lidem s černou pletí.

V budoucnu by ráda bydlela v malém městě nebo vesnici. Dál od lidí. V domě, který by s manželem sami vlastnili a o který by se starali.

Ráda by měla i další děti, pokud to půjde. Pracovat po příchodu muže nebude, protože to se nesluší. Vydělávat bude on. Co ale přesně bude manžel dělat neví.

Chtěla by, aby všechny děti přijely do ČR s manželem a chodily zde do školy. Líbí se jí, že je školství přístupné každému – chudým i bohatým.

„U nás moc děti škola nechodí. Hodně kluci, holky doma. Mě líbit se jak tady každá dítě. Spokojenost kdyby všechny moje vychodily škola.““

Kategorie potřeby/priority

Nejvíce má respondentka A1 ráda svoji rodinu, ta je pro ni nejdůležitější. Pořád myslí na své děti a svého manžela. Velmi by si přála, aby se brzy zase všichni shledali.

Bydlení v současné době má, i když je přesvědčena o tom, že stát by se měl více starat o všechny kterým udělil azyl. Vadí jí, že bylo zrušeno IAS a ona si musí platit nájem sama.

Zdraví je také důležité, ale existují lékaři a ti se vždy o všechno postarají. Lékařská péče je u nás lepší než v Africe.

Vzdělání není tak potřebné jako finance a bydlení, protože bez těch se rodina obejde. Bez školy a učení se člověk dokáže lehce obejít. Zaměstnání je možné najít si i bez vzdělání.

8.2 Rozhovor druhý

S respondentkou A2 se setkáváme v parku. Do svého současného bydlení mě vzít nechce, protože nyní žije v azylovém domě. Tam může přijímat návštěvy pouze ve společenské místnosti, takže bychom neměly dostatek soukromí.

Je hezké počasí, takže s ní a jejími dvěma dětmi sedíme na lavičce. Děti běhají kolem a my se po nějaké době opět vidíme a povídáme si.

Kategorie „základní údaje“

Respondenta A2 pochází z Inguška. Tato republika je součástí Ruské republiky. Snaha o její osamostatnění vede k neustálým sporům.

Respondentce je 27 let, má 2 děti a je vdaná. V azylovém zařízení bydlí bez manžela, o kterém již několik měsíců nic neslyšela.

V Rusku vystudovala na univerzitě obor historie. V České republice si toto vzdělání nechala nostrifikovat. Nikdy však v oboru nepracovala. Po studiu se v Ingušku vdávala a v ČR uplatnění nenašla.

Kategorie „azyl“

Do ČR přišla s manželem a dětmi v červnu roku 2005. Rok strávila v PoS Stráž pod Ralskem. Poté je přesunuli do PoS Zastávka. Zde trávili další rok. V létě roku 2007 získali humanitární azyl a ubytovali se v IAS Zastávka. Zde byli až do jeho uzavření v létě 2009.

Pro odchod ze země původu se rozhodli proto, že manžel se začal aktivně účastnit politického boje za osvobození země. Přispíval do novin, rádia, psal články na internet ve kterých otevřeně kritizoval nadvládu Ruska. Nebál se a publikoval pod svým jménem. Bylo tedy jen otázkou času než mu někdo bude vyhrožovat likvidací. K tomu bohužel došlo a on, aby uchránil rodinu před nebezpečím, zemi opustil.

„Manžel málo myslel na rodinu, když s bojem proti Rusku začal. Já ho ale podporuju, je dobře, že se Rusku postavil. Obdivuju ho za to.“

Kategorie „život v ČR“

V ČR se diskriminována nikdy necítila. Nezdá se jí, že by Češi byli zlí. Spíš jí vadí závist ostatních cizinců, kteří ještě azyl nemají.

V jednom případě ale o diskriminaci přemýšlela. To tehdy, když jejího syna chtěli vyloučit ze školky protože je špatně zvladatelný. Ona ale měla pocit, že je vina na straně učitelek, že se nechtějí s péčí moc zatěžovat.

Od odchodu z IAS byla nucena s dětmi odejít do azylového domu. Bydlení jí vyhovuje. Má pro sebe a své děti pokoj, vlastní sociální zařízení a kuchyni.

Rozdíl mezi bydlením v Ingušsku a ČR vidí v tom, že své zemi bydlela ve velkém domě s rodiči a sestrou, poté se provdala a přestěhovala se do domu k manželově rodině. Tak je to zvykem. V ČR většina rodin bydlí odděleně, v bytě, bez rodičů.

Nelíbí se jí, že ubytování je zde drahé. Byty jsou podle ní malé a předražené. Celkově má ale život v ČR ráda. Jen si myslí, že lidé mají zkreslené představy o muslimském náboženství.

„...každý říká – to je muslim, to je terorista. To není pravda. Máme pevné zásady a pravidla víry, nikomu neubližujeme. Teroristé si z Koránu vybírají jen co se jim hodí..“

Kategorie „budoucnost“

I po příchodu do ČR její manžel nepřestával ve svém boji proti utlačování Inguška. Politická situace se přiostrhovala a stejně tak i jeho komentáře. Jeho aktivity byly čím dál intenzivnější a on začal dojíždět i do jiných měst. Někdy si situace vyžadovala jeho delší pobyt. A tak jezdil za rodinou čím dál méně. Při odchodu z IAS paní A2 ani nevěděla kde je. Odešel před měsícem, nedal o sobě vědět, neozval se. Je možné, že se manželovi něco stalo, že za své komentáře byl odpůrci unesen či hůř. A2 neví. Doufá, že je v pořádku a že se jí brzy ozve. Někdy jí ale napadá, jestli není jenom sobecký a svoji rodinu neopustil. Říká, že je jednodušší být rozzlobená než doufat.

Celá její budoucnost se odvíjí od budoucnosti manžela. Čím delší je doba kdy se neozval, tím menší je její naděje do budoucna. Počítá tedy jenom se sebou a svými dětmi. Vzhledem k tomu, že nemá žádné prostředky, nezbývá jí nic jiného než i nadále využívat služeb azylového domu.

Zatím má ještě malého syna, ale hned jak povyroste bude si hledat zaměstnání. Ráda by pracovala ve školství. Také by se jí líbila práce v novinách. Finance prozatím má – něco měli s manželem našetřeno. Nějaké finance jí také poskytuje rodina.

Kategorie potřeby/priority

Sama říká, že její děti jsou pro ní nejdůležitější. Také si stále udržuje kontakty s rodinou v Ingušsku. V případě, že by se manžel nevrátil je odhodlaná ze země odejít. Rozumí tomu, že z toho plynou komplikace a potíže, ale sama zde být s dětmi nechce.

Je velmi ráda, že jsou všichni zdraví a že zatím mají relativní dostatek peněz. Velmi by si přála, aby měli kde bydlet i do budoucna. Bydlení a rodina jsou pro ní velmi důležité.

8.3 Rozhovor třetí

Příběh paní A3 je od ostatních trochu odlišný. Pochází totiž z Ukrajiny. Z této země v ČR moc žadatelů neuspěje. Málokdy se také stává, že by cizinec žádal o azyl opakovaně. Paní A3 se však nevzdala. Byla odhodlána svým dětem dát to nejlepší. A za nejlepší považovala azyl v naší zemi. To se jí nakonec podařilo.

Kategorie „základní údaje“

Paní A3 má 2 děti, je jí 39 let. Je rozvedená, s manželem se už dlouhou dobu nevidá.

Vzhledem k rozdílnosti vzdělávacího systému v ČR a na Ukrajině se dá říci, že paní A3 má základní vzdělání. Toto vzdělání má nostrifikované.

Na Ukrajině pracovala jako dělnice. Chodila pracovat do továrny. Poté byla s dítětem doma, starala se o dům, zahradu, manžela. V ČR je zaměstnána jako pomocná síla v kuchyni. Se svojí prací je velmi spokojená.

Kategorie „azyl“

Do ČR přišla poprvé v roce 2001. V té době měla jedno dítě. Zažádala o azyl a 10 měsíců čekala v PoS Zbýšov. Její žádosti nebylo vyhověno, a tak musela s dětmi zpět na Ukrajinu. Během pobytu zde se jí narodilo další dítě. Život na Ukrajině se jí ale

zdál příliš tvrdý, nechtěla, aby její děti musely tak těžce pracovat jako ona – na poli, v továrně. Přála si, aby její děti nikdy netrpěly hladem a měly všeho dostatek. Zapadlá vesnice na Ukrajině, kde nebyla ani elektřina, takový životní standard nenabízela. S balením to měla jednoduché. Moc věcí neměla, vzala si tedy doklady, něco málo oblečení a z domu utekla. O azyl žádala opětovně v roce 2007. Přišla do přijímacího střediska ve Vyšních Lhotách tentokrát se dvěma dětmi a poté byla převezena do PoS v Zastávce. Po 15 měsících čekání získala humanitární azyl a ubytovala se v IAS Zastávka. Zde byla až do jeho uzavření.

„... každý den já musela pracovat na poli. Pracovala i když byla těhotná. Manžel peníze domů nenosil. Když já chtěla jíst, musela se postarat sama.. Já nechtěla, aby moje děti pracovali tvrdě. Potřebovala dostat pryč z Ukrajiny. To povedlo a já su šťastná.“

Kategorie „život v ČR“

V ČR se nikdy necítila diskriminována. Každý kdo si myslí, že je diskriminován měl by se zamyslet nad tím, zda si to částečně nezpůsobuje sám. Sama se rychle naučila česky, stejně tak i její děti. V podstatě od počátku svého pobytu v Zastávce pracovala jako pomocná síla v kuchyni.

„Ať nikdo neříká, že práce není! Je! Musíte ale chtít pracovat. Já chtěla a pracuju.. a taky su cizinka.“

V současné době bydlí s dětmi v patře rodinného domku. V přízemí bydlí starší pán, který chodí do restaurace, kde paní A3 pracuje, na obědy. Bylo mu líto, že by tak šikovná ženská s dětmi museli na ulici, a tak nabídl půlku domku k podnájmu. Je vdovec, bez rodiny, takže šikovná paní na výpomoc se mu také hodila.

S bydlením je velice spokojená. Má všechn komfort, majitel domu je na ní i na děti hodný. Nájemné je velice nízké, proto se snaží ve volných chvílích vypomoci také jinak.

Na životě v ČR se jí líbí, že každý má svobodu vybrat si čím bude, kde bude bydlet. Je zde oproti Ukrajině vyšší životní standard, děti dostávají dobré vzdělání. Zatím se nesešla s žádnými negativními reakcemi. I svoje děti vede k samostatnosti a houževnatosti.

Pokud by měla ohledně bydlení něco vytknout, tak by to byla neserióznost některých pronajímatelů. Zdá se jí, že se na některé nabídky nedá spolehnout. Chápe, že potřebuje na podnájem peníze, ale rovněž vysoké zálohy majitelům i realitním kancelářím se jí zdají velké.

Kategorie „budoucnost“

Byla by ráda, kdyby si současné bydlení udržela. Jsou tam spokojení. Děti to mají blízko do školy a ona do práce.

V zaměstnání je spokojená nad míru. V současné době má smlouvu na dobu neurčitou, přiměřený výdělek, výborný kolektiv a samotná práce jí také velmi baví.

Do budoucna by si přála, aby děti dokončily základní školu, aby ve vzdělání pokračovaly a aby našly práci a hodné partnery. Sama doufá, že společně zůstanou co nejdéle.

Kategorie potřeby/priority

Rodina pro ní byla vždycky nejvíc. Jako dítě trpěla ztrátou obou rodičů, proto se snaží být dětem nápomocna ve všech ohledech. Buduje si s nimi nejen rodičovský, ale také přátelský vztah. Chce s dětmi vychovat slušné lidi.

„Chtěla bych, aby moje děti měly mě rádi taky jako kamarádku, aby se svěřovaly. Rodina je nejvíc co každý má.“

Samozřejmě je důležité, aby děti měly kde jíst a kde spát. Vždy pro ní bude na prvním místě blaho dětí.

Naštěstí jsou všichni zdraví. Pokud by měla srovnat co je pro ni nejdůležitější byla by to na prvním místě rodina, poté zdraví, bydlení, peníze a vzdělání.

Po všech zkušenostech matky samoživitelky je přesvědčená o tom, že se o své děti dokáže postarat.

8.4 Rozhovor čtvrtý

S panem A4 se setkávám v jeho pokoji, který já spoře zařízený. Usedáme ke stolu a ke kafi, které je určitě silné, jako vždycky. Moc dobře si pamatuji, jaké bylo před rokem, kdy jsme se viděli a po ochutnání poznávám, že je stále stejné.

Kategorie „základní údaje“

Pan A4 pochází z Ruska. Letos oslaví 48 narozeniny. Je svobodný a bezdětný. V Rusku vystudoval vysokou školu a stal se leteckým inženýrem. Navrhoval motory do letadel. Tato práce ho bavila a měl ji rád.

Vzdělání v ČR nostrifikované nemá. Není to nutné, neboť v takovém oboru by stejně práci nesehnal. V současné době nepracuje, jeho zdravotní stav mu to nedovoluje.

Kategorie „azyl“

Do ČR přišel v roce 2007. Z Vyšních Lhot byl odeslán do PoS Havířov. Po 11 měsících získal politický azyl a odešel do IAS Havířov, kde zůstal až do jeho ukončení. V současné době bydlí v IAS Brno.

Ze své země se rozhodl odejít proto, že se dostal do konfliktu s vládnoucí stranou. Dostal zakázku, kterou měl vypracovat, ale on se rozhodl, že ji nepřijme, protože neměla zcela legální zázemí. Po odmítnutí byl ale několikrát atakován neznámými útočníky. V Rusku neměl žádnou rodinu ani blízké známé a tak se rozhodl, že zemi opustí. ČR si vybral proto, že zde v minulosti byl na zájezdu. Země se mu líbila, zdálo se mu, že je zde vysoká úroveň bydlení i života.

Kategorie „život v ČR“

V ČR se cítí diskriminován systémem zdravotní péče. Rád by získal invalidní důchod, ale nemá na něj nárok. Zdá se mu nespravedlivé, že dlouhou dobu pracoval, ale nemá z toho žádné benefity. Také se mu nelíbí přístup lékařů. Vadí mu jazyková bariéra protože, nerozumí všemu, co mu lékaři vysvětlují.

V současné době je ubytován v IAS v Brně. Stojí před rozhodnutím co bude dál. Zatím to neřeší, s bydlením je spokojený. Trochu mu vadí, že nemůže dělat co chce a že zde jsou stanovená určitá pravidla.

Bydlení v Česku mu moc nevyhovuje. Kdyby měl kam odejít, udělal by to. Vzhledem k tomu, že nemá žádnou rodinu ani přátele, rozhodl se zůstat. Pronájmy jsou však mimo jeho finanční možnosti.

„Kdybych mohl, tak bych odešel. Žít tady napořád se mi nechce. Ale kam bych šel? Počkám, až umřu, stejně už to bude brzy a stěhovat se nebudu.“

Kategorie „budoucnost“

Doufá, že v IAS bude moci zůstat i do budoucna. Jinou variantu si ani nepřipouští. Pronájmy nehledá. Nemá na ně peníze.

Je sám a je smířený, že sám tu také zemře. Nemá žádného blízkého příbuzného. Vidá se s pár přáteli se kterými se poznal během pobytu v ČR. S nikým z Ruska však ve spojení není.

Vzdělání pro něj žádnou hodnotu nemá. Jak sám tvrdí, studoval dlouho a tvrdě, ale nic z toho nemá.

Jako nejdůležitější se jeví zdraví. Během pobytu v ČR trávil delší dobu při léčení TBC. Z této choroby se sice vyléčil, ale také mu byla zjištěna leukémie. Své zdravotní problémy řeší dlouhodobě, tíží ho velké množství financí, které do svého léčení musí vkládat.

„Moje tělo už odmítá dál bojovat. Je to pro něj moc těžké. I pro mě. Bez rodiny a příbuzných. Mám jen pár kamarádů. A víte co? Ti stejně dojdou jen když něco potřebují...“

8.5 Rozhovor pátý

S rodinou se setkávám v jejich velkém čtyřpokojovém bytě. Mají zde velké množství nábytku a různých nezbytností. Všude na policích jsou sošky, porcelánové nádoby a také velké množství společných fotek. Jak barevných, tak černobílých.

Kategorie „základní údaje“

Pan A5 pochází z Arménie. Je mu 48 let a je ženatý. S manželkou mají 4 děti. Má střední průmyslovou školu. Toto vzdělání má v ČR nostrifikované. V Arménii nějakou dobu profesionálně boxoval, to byla jeho forma obživy. Poté pracoval v rodinném podniku s bratrem.

V ČR se věnuje občasné práci na stavbách. Zaměstnání na smlouvu ale nevyhledává, pracuje ilegálně.

Kategorie „azyl“

Do ČR přišel se svojí rodinou roku 2005, poté byl v PoS a roku 2007 mu byl udělen humanitární azyl. Od té doby žil s manželkou, dětmi a matkou v IAS Zastávka. V roce 2008 získali integrační byt ve kterém žijí dodnes.

Svoji zemi se rozhodl opustit poté, co se dostal do dluhů. Vypůjčil si peníze na podnikání, které ale nebyl schopen v takové částce a v daném čase splatit zpět. Lichvář po něm peníze chtěl. Jednalo se o poměrně velkou sumu, takže byl ochoten přistoupit i k násilí. Začal vyhrožovat panu A5 i jeho rodině. Když došlo k fyzickému ataku syna, rozhodl se A5 že ze země musejí odejít. V ČR už bydlela část jeho rodiny, která azyl získala, rozhodli se tedy, že se k nim připojí. Časem se do země přistěhovala i jejich širší rodina. Nyní se dá říci, že v Arménii zůstala menší část rodiny.

„Já půjčil sem peníze od špatných lidí. Byl jsem v problému a musel odejít. Ochránil jsem rodinu.“

Kategorie „život v ČR“

V ČR se cítil být diskriminován pouze při setkání s úředníky cizinecké policie a pracovníky OAMP. Zdálo se mu, že se k němu nechovají s dostatečným respektem a že jeho žádost o azyl bagatelizují.

Co se týká zaměstnání je spokojený, nabídek na práci má dost.

Bydlí ve velkém integračním bytě, ve kterém je spokojený. Jeho dvě dcery během pobytu zde vyrostly v dospělé ženy, vdaly se odstěhovaly se s manželi do vlastních bytů.

Matka pana A5 s nimi do bytu nejprve nešla. Do uzavření IAS byla zde, čekala na přidělení vlastního bytu. K tomu ale bohužel nedošlo. Nebylo jiné možnosti a nastěhovala se k rodině do jejich bytu.

Bydlení jim vyhovuje jen by byli rádi, kdyby matka získala svůj byt.

Jsou rádi, že bydlí v ČR protože zde mají celou svoji rodinu. Mají se na koho obrátit. Zdá se jim, že zdejší obyvatelé žijí hodně pro sebe, nestarají se o druhé. Život je poměrně anonymní a to jim vyhovuje.

Kategorie „budoucnost“

Pan A5 by si do budoucna rád zařídil svoji pekárnu, protože on i manželka velmi dobře pečou. Paní je vyučená kadeřnice a svému řemeslu se věnuje i nadále. Zatím provizorně v domácích prostorách, ale do budoucna by chtěla i profesionálně.

Rádi by zůstali ve stávajícím bytě, který je dostatečně velký pro jejich rodinu a který jim velmi vyhovuje.

Doufají, že syn zde po absolvování ZŠ nastoupí do SŠ a poté si sám vybere čím by rád byl.

„My jsme v pečení velmi dobří. Tady ne tak dobré moučníky jako v Arménii. Já myslím, že lidé zde je mít rádi. My do budoucna hodně vydělat.“

Kategorie „potřeby/priority“

Nejdůležitější pro ně byla v Arménii i zde vždycky rodina. Je pro ně důležité, aby děti dostaly dobré vzdělání, aby nestrádaly, aby našly dobré partnery a na stáří se o rodiče postaraly.

Bydlení shledávají stejně důležité, protože nemůže být rodiny bez domácnosti a bydlení. Je tedy důležité, aby rodina měla kde být a poté bude spokojená.

Zdraví následuje předchozí priority a vzdělání je z tohoto výčtu na posledním místě.

9 Analýza výsledků a jejich interpretace

Není vůbec snadné, shrnout obsáhlé téma uprchlictví a emigrace do jedné studie. Zpracování tohoto tématu je možné díky odborným publikacím, ale stále jich není nikterak velké množství. Popsat něčí potřeby je složité samo o sobě. Kategorie emigrantů má své specifické potřeby, protože celá jejich situace je velmi specifická. Nikdo z nás si nedokáže představit jak člověka změnil většinou náhlý, neplánovaný odchod z vlasti. Jaké to je opustit svoji rodinu, přátele a příbuzné s vědomím, že se v budoucnu nemusíte opětovně shledat. Je obtížné chápat, jaký je pocit ohrožení a strach o bezpečí vlastní rodiny.

Všechny výše uvedené aspekty nezvratně ovlivňují osobnost uprchlíka i jeho blízkých. Můžeme si jen představovat, jaké to je, ale všechny myšlenky azyllanta budeme velice obtížně popisovat.

Z výzkumu vyplývá, že priority azyllantů se po příchodu do České republiky změnily. Nejdůležitější je pro ně v současné době bydlení, nejméně důležité vzdělání, i když na něj v zemi původu kladli velký důraz. Respondenti jsou přesvědčeni o tom, že je důležité, aby vzdělání a dobrých studijních výsledků dosáhly jejich děti. Na svoje vzdělání dbají v menší míře.

Všichni dotazovaní se cítí v naší zemi bezpečněji než v zemi původu, ale také si všichni myslí, že azylová procedura je zde zdoluhavá a zbytečně komplikovaná. Nikdo se nesetkal s přívětivým přístupem státních úředníků, naopak byli všichni zaskočení jejich strohostí.

Zemi do které odejdou z vlasti většina vybírala náhodně nebo podle toho, zda má v blízkosti nějaké příbuzné. O reálném životě však měli představu odlišnou. Věřili, že se získáním statutu uprchlíka získají také různé výhody – nejvíce finanční. Jsou rozladěni z toho, že stát nedokáže zajistit lepší bydlení ve větších městech.

Velké nesnáze také všem dotazovaným působí studium českého jazyka. Nepředstavovali si, že je jazyk tolik obtížný a od obyvatel ČR očekávají, že se dorozumí jejich rodnou řečí.

Mnoho z azyllantů získalo při čekání na azyl pocit marnosti a zdoluhavé čekání je zbavilo snahy něco změnit. Dle mého názoru je toto zapříčiněno kolektivním soužitím žadatelů v PoS, kde kulturní, pracovní a jiné aktivity jsou realizovány pouze sporadicky. V jedinci není podporována snaha o získání zaměstnání či studiu jazyka. Sociální

pracovník nedohlíží na to, zda se jedinec snaží o vylepšení své nepříznivé sociální situace a nesnaží se ubytované motivovat. Ti naopak získávají ubytování zadarmo s různými výhodami a téměř nulovými povinnostmi. Představu o jednoduchosti života v ČR, kterou získali v PoS, si poté přenášejí i do IAS a následného života.

Ve výzkumné části své práce vycházím také ze zkušeností získaných během práce s uprchlíky a myslím si, že velkou pomoc pro oživení života v PoS i IAS představují také činnosti neziskových organizací. Kromě činností vzdělávacích a volnočasových je velmi důležitá jejich činnost osvěty, ve který se snaží seznámit českou společnost s kulturou cizinců a spojit oba tyto rozdílné světy dohromady.

10 Závěr výzkumného šetření

Cílem výzkumného projektu bylo zjistit jaké jsou potřeby azylantů v České republice, jak jsou spokojeni s životem a bydlením v naší zemi.

Na základě šetření bylo zjištěno, že nikdo z oslovených respondentů nechtěl původně svoji zemi opustit a nikdy nad tím v minulosti nepřemýšlel. Všichni byli donuceni objektivními okolnostmi – většinou strachem o bezpečí své rodiny a své osoby. Výchozí prioritou a potřebou bylo tedy vždy uchránit svoji rodinu před možným nebezpečím. Dle všech dotazovaných respondentů pro ně byla a zřejmě vždy bude nejdůležitější rodina.

Kategorie „základní údaje“

V kategorii základních údajů bylo zjištěno, že pokud je pro někoho důležité najít si zaměstnání, nechal si své vzdělání v ČR nostrifikovat. Všichni respondenti se shodují, že tato procedura byla složitá a v převážné většině velmi zdouhavá.

Současné zaměstnání se často liší od zaměstnání v zemi původu. Často respondenti nemají zaměstnání žádné. V rodině ve většině případů pracuje pouze jeden z rodičů – nejčastěji otec. Matka zůstává s dětmi v domácnosti a stará se o výchovu dětí. V rodinách s islámskou vírou je pobyt matky v domácnosti samozřejmostí a pravidlem.

Kategorie „azyl“

V kategorii azyl bylo zjištěno, že 4 dotazovaní získali azyl humanitární, jeden respondent azyl politický. Všichni respondenti prošli při příchodu karanténou a přijímacími procedurami v přijímacím středisku Vyšší Lhoty. Poté byli ve třech případech ubytováni v IAS Zastávka a ve dvou v IAS Havířov. Průměrně čekali na udělení azylu okolo jednoho roku. Toto čekání se jim zdálo velmi dlouhé. V průběhu této doby 4 z respondentů využívali služeb z nabídky neziskových organizací. Všichni využili bezplatných kurzů českého jazyka a 2 z nich také počítačových kurzů.

Kategorie „život v ČR“

Z kategorie „život v ČR“ vyplývá, že pouze jeden z pěti respondentů se necítil v ČR diskriminován. Dva z dotazovaných se cítili diskriminováni při jednání

s úředníky, jeden při využívání systému péče a další při jednání s učiteli. Všichni dotazovaní uvedli, že jim nebylo příjemné jednat s úředníky cizinecké policie.

Z výzkumu rovněž vyplynulo, že dotazovaným, kteří bydleli v pronajatých bytech se zdál tržní nájem vysoký. Naopak azylanti bydlící v integračních bytech byli s bydlením velmi spokojeni. Nájem je zde nízký, smlouva se po roce často prodlužuje na dobu neurčitou. Získat integrační byt je ale v současné době velmi složité, na nabídku integračního bytu reaguje mnoho zájemců. Navíc jsou tyto byty v menších městech daleko od původního bydliště azylanta, takže pro mnohé je představa stěhování na druhou stranu republiky nepředstavitelná. Dokonce i ti, kteří nepracují a mohlo by se zdát, že nemají v místě momentálního pobytu žádné závazky se odmítají odstěhovat.

Do budoucna by si všichni přáli, aby jejich rodina byla zdravá, aby si našli zaměstnání a děti dokončili studia. Cílem všech dotazovaných bylo získat integrační bydlení. Paradoxní je, že i když nabídky na bydlení průběžně přicházeli respondenti je odmítali kvůli nelukrativnosti lokalit.

Zaměstnání chtějí dotazovaní najít pouze kvalifikované. Například respondentka A1 uvedla, že chce najít zaměstnání v administrativní oblasti a vůbec si nepřipouštěla, že by jí mohla limitovat její základní znalost českého jazyka. Pouze jeden z dotazovaných byl ochoten přijmout méně kvalifikovanou práci, aby uživil rodinu. Všichni z dotazovaných se shodli na tom, že pro azylanta je mnohem snazší nalézt zaměstnání. Nikdo z dotazovaných legálně nepracoval během doby, kdy na azyl čekal. Získat v této době práci je totiž zdlouhavá administrativní procedura.

Kategorie „potřeby/priority“

V této kategorii bylo zjištěno, že všichni respondenti považují za nejdůležitější věc ve svém životě svoji rodinu. Pocit sounáležitosti v rodině je umocněn odchodem z vlasti. S příchodem do nového prostředí se vztah v rodině upevňuje, jedinci si vzájemně váží jeden druhého a snaží se o zvýšenou toleranci k ostatním členům rodiny s ohledem na to, že na počátku pobytu nemají mnoho přátel a známých.

Bydlení představuje pro všechny dotazované druhou nejdůležitější potřebu. Všichni jsou šťastní, že jsou v zemi se svojí rodinou. Pouze respondentka A1 cítí velkou potřebu být se svojí rodinou, která do země stále nedorazila. Bydlení pro ní není

v současné době tolik důležité, bere jej jako dočasný stav. Věří, že se situace po příchodu manžela změní.

Pro ostatní je bydlení s rodinou důležité velmi. Rádi by získali integrační bydlení, neboť jeho přidělení považují za něco, co je povinností státu. Všichni z respondentů se shodli na tom, že Česká republika se o azylanty dostatečně nestará, že azylový zákon a samotná procedura nejsou v nejmenším dokonalé a že naopak obsahují mnoho nedostatků. Jsou přesvědčeni o tom, že pokud se stát rozhodne jim azyl přidělit, měl by se o ně také náležitě postarat. A toto se dle jejich názoru neděje.

Peníze jsou pro mnohé prostředkem jak svých cílů dosáhnout, jsou ale také pro všechny dotazované omezením jak cíle dosáhnout. Nezaměstnaní respondenti mají minimální příjmy a nemohou si dovolit pronajmout si vlastní bydlení. Názorem všech je, že kdyby jejich příjmy byli vyšší mohli by si bydlení dovolit snáze. Prací si svoje finanční prostředky vylepšovat nemohou. Nikdo je zaměstnat nechce. Řešením by bylo, kdyby stát zvýšil své finanční dávky a příspěvky a oni dostávali více peněz.

Otázku zdraví aktuálně řeší pouze respondent A4. Ostatní tato otázka mnoho netíží, vzhledem k tomu, že všichni členové rodiny jsou zdraví.

Vzdělání považují za důležité všichni, ale spíše kladou důraz na vzdělání dětí. Svoje vzdělání zvyšovali v České republice pouze za pomoci kurzů českého jazyka či počítačů. Vzdělání již dosažené opatřili nostrifikací. Do budoucna jsou ale přesvědčeni o tom, že studovat dále již nebudou. Všem dotazovaným se tato priorita jeví jako nejméně důležitá.

Závěr

Asi nikdo z nás si nedovede představit jaké to je si v krátké době sbalit důležité věci svého života a odejít vstříc neznámému.

Každý s kým jsem se během svého výzkumu setkala takovouto situaci zažil a troufám si říci, že každý byl touto situací velmi ovlivněn.

Obdivuji všechny dotazované respondenty, že v sobě našli sílu a opustili svoji rodnou zemi, přátele a příbuzné. Sama si nedokáži představit jak bych se v dané situaci zachovala.

Mnoho z nás si neuvědomuje, jaké vnitřní bohatství mu poskytuje rodinné zázemí. Většinu věcí považujeme za samozřejmou a ani se nepozastavujeme nad tím, že mnoho lidí v naší zemi žije bez vlastního domova, majetku, rodiny.

Postoj majoritní společnosti k cizincům je často odmítavý. Chovají se k nim odtažitě, nekomunikují s nimi. Všichni respondenti uvedli, že se cítí od začátku pobytu zde izolováni od zbytku společnosti. Jednak je to samozřejmě způsobeno jejich izolovaným bydlením v PoS během vyřizování jejich žádosti o mezinárodní ochranu, ale také je to postojem majoritní společnosti. Většina Čechů očekává od cizinců chování které není v souladu s běžnými zvyky v ČR. V některých případech mají cizinci opravdu jiné zvyky než většinová společnost, ale základem multikulturního státu by, dle mého názoru mělo, být přijímání odlišností menšin do majority.

K migrantům bychom měli být tolerantní, protože nikdo z nás nedokáže od pohledu poznat proč byl jedinec nucen opustit svoji rodnou zemi a co si musel na svém útěku ze země vytrpět. Pro nás samozřejmé věci oni mohou velmi postrádat.

SEZNAM LITERATURY

1. BORODA, V. *Bez hrdinů*. 1. vyd. Praha : Mat' a, 1999. 164 s. ISBN 80-86013-74-X.
2. DIAMANT, J. *Psychologické problémy emigrace*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská., 1995. 208 s.
3. FLEGL, V. *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 1998. 338 s. ISBN 80-7179-204-7.
4. FREIOVÁ, M. *Uprchlíká otázka a my*. 1. vyd. Praha : Občanský institut, 1993. 30 s. ISBN 80-900190-6-4.
5. JÍLEK, D., ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu*. 1. vyd. Brno : [s.n.], 1997. 226 s. ISBN 80-210-1493-.
6. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 5. vyd. Praha: SPN, 1994. 855 s. ISBN 80-04-26059-4.
7. KURIC, A. *Uprchlíci a sociální práce*. 1. vyd. Brno: Vzdělávací nadace Jana Husa, 1997. 38 s.
8. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 288s. ISBN 80-7178-549-0.
9. MATOUŠEK, O., et al. *Sociální práce v praxi : Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.
10. ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 188 s. ISBN 80-7178-220-3.
11. ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 203. s. ISBN 80-7178-285-8.
12. TRŽILOVÁ, J. *Na útěku: Status uprchlíků*. 1. vyd. Praha : OPU, 2004. 55 s. ISBN 80-239-3813-4.
13. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2004. 872 s. ISBN 8071788023.
14. Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu a o změně zákona, č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků.
15. Zákon č. 208/1993 Sb., Úmluva o právním postavení uprchlíků, ve znění pozdějších změn a doplňků.
16. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 1997. 147 s.

ISBN 80-7367-181-6

17. HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha : Karolinum, 1999. 278 s. ISBN 8024600307.

18. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Praha: Slon, 2005. 128 s. ISBN 978-80-86429-36-6

Internetové zdroje

1. MV ČR. *Výroční zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2009* [online]. 2009, [cit. 2010 03-23]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/azyl-migrace-a-integrace.aspx>
2. MV ČR. *Statistické zprávy o žadatelích o mezinárodní ochranu a azylantech* [online]. 2010, [cit. 2010 05-07]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-983545.aspx>
3. Zařízení SUZ [online]. 2010, [cit. 2010 04-27]. Dostupné z WWW: <http://suz.cz/pages/6.html>
4. Řízení o udělení mezinárodní ochrany v České republice [online]. 2010, [cit. 2010 04-09]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

Seznam příloh

1. Otázky k rozhovoru
2. Tabulka pro kategorizaci otázek

Příloha č. 1

OTÁZKY K ROZHOVORU

- 1) Z jaké země pocházíte?
- 2) Kolik je vám let?
- 3) Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání
- 4) Máte toto vzdělání v ČR nostrifikováno /uznáno?
- 5) Jste v ČR zaměstnán/a?
- 6) V zemi původu jste pracoval/a?
- 7) Pokud ano, co jste dělal/a?
- 8) V jakém roce jste do ČR přišel/la?
- 9) Azyl jste získala za dobu
- 10) Zažil/a jste v ČR někdy situaci, ve které jste se cítil/a diskriminován/a?
- 11) V jaké situaci jste se tak cítil/a
- 12) Jaký typ azylu máte?
- 13) V jakém integračním středisku jste byl/a ubytován/a?
- 14) Jak dlouho jste zde žil/a?
- 15) Jak se vám tam líbilo /byla jste tam spokojený/á?
- 16) Jste vdaná /ženatý?
- 17) Kolik máte dětí?
- 18) Kde v současné době žijete?
- 19) Považujete svoje současné ubytování za vyhovující?
- 20) Jak by mělo vaše ubytování podle vašich představ vypadat?
- 21) Co vám na bydlení v ČR nejméně vyhovuje?
- 22) Co vám na bydlení v ČR nejvíce vyhovuje?
- 23) Jaké jsou vaše životní priority?
 - Rodina
 - Bydlení
 - zdraví
 - Peníze
 - Vzdělání
 - jiné
- 24) Jaké jsou vaše plány do budoucna?

Příloha č. 2

TABULKA PRO KATEGORIZACI OTÁZEK

Základní údaje	Země původu	
	Věk	
	Stav	
	Počet dětí	
	Vzdělání	
	Nostrifikace	
	Zaměstnání – bývalé, současné	
Azyl	Kdy jste přišel do ČR	
	Proč jste přišel do ČR	
	V jakém IAS	
	Jak dlouho v IAS	
	Typ azylu	
Život v ČR	Cítila jste se diskriminována	
	Kde jste diskriminaci zažili	
	kde bydlíte nyní?	
	Vyhovující?	
	Co vám v ČR na bydlení vyhovuje	
	Co vám nevyhovuje	
Budoucnost	Představy o bydlení	
	Představy o rodině	
	Představy o práci	
Potřeby/ Priority	Rodina	
	bydlení	
	Zdraví	
	peníze	
	Vzdělání	
	Jiné?	

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Wasserbauerová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Životní potřeby azylantů žijících v České republice
Název v angličtině:	The particular needs of refugees living in the Czech Republic
Anotace práce:	Tématem bakalářské práce jsou životní potřeby azylantů žijících v České republice. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části je definován pojem migrace, nastíněn její historický vývoj. V této části práce jsou uvedeny základní pojmy týkající se azylové problematiky, specifika práce s uprchlíky, jejich hodnoty. V praktické části jsou zpracovány rozhovory s jednotlivými azylanty. V práci byly stanoveny výzkumné otázky, jejichž zodpovězení se snažím rozhovory dosáhnout.
Klíčová slova:	azyl, azylant, migrace, potřeby, psychologické aspekty migrace
Anotace v angličtině:	The topic of this bachelor work is life needs of refugees living in the Czech Republic. The work is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part included definition of migration, outlined the historical development. In This part presents basic concepts relating to asylum, the specifics of working with refugees and their values. The practical part presents interviews with individual refugees. In this work were determined research questions whose answer I am trying to achieve interviews.
Klíčová slova v angličtině:	Asylum, refugee, migration, needs, psychological aspects of migration
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Otázky k rozhovoru Příloha č. 2 - Tabulka pro kategorizaci otázek
Rozsah práce:	56 str.
Jazyk práce:	čeština